

**לאומי | דין וחשבון של הדירקטוריון
והנהלה
30.06.2020**

בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו
תמצית דוח כספי ליום 30 ביוני 2020
תוכן העניינים

עמוד

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

5	מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים
7	מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון והנהלה

ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

8	מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
13	שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים
14	התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר
23	המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
36	מגזרי פעילות - גישת הנהלה
41	מגזרי פעילות פיקוחיים
44	חברות מוחזקות עיקריות

ג. סקירת הסיכונים

45	החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
46	סיכוני אשראי
72	סיכוני שוק
78	סיכון נזילות
79	סיכונים תפעוליים
80	סיכונים אחרים

ד. מדיניות ואומדנים חשובים קריטיים, בקרות ונהלים

85	מדיניות חשובות ואומדנים בנושאים קריטיים
87	בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
88	דירקטוריון

89

Certification הצהרה

דוחות כספיים

92	דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
93	דוח רווח והפסד מאוחד
94	דוח מאוחד על הרווח הכולל
95	מאזן מאוחד
96	דוח על השינויים בהון מאוחד
102	דוח על תזרימי מזומנים מאוחד
105	פירוט הביאורים

ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים

א. ממשל תאגידי

230	שינויים בדירקטוריון
230	המבקרת הפנימית

ב. פרטים נוספים

230	השליטה בבנק
231	מינויים ופרישות
231	מבנה ארגוני
232	הסכמים מהותיים
233	חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית
239	דירוג אשראי

ג. נספחים

240	שיעורי הכנסה והוצאה
247	מילון מונחים
257	אינדקס

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שיושמו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2019. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם [הדוח השנתי של 2019](#).

מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

להלן מדדי ביצוע עיקריים (ב-%)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
	2019	2019	2020	2019	
9.8	11.4	2.6	10.6	7.7	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק להון ^(א)
0.76	0.87	0.18	0.80	0.52	תשואת הרווח הנקי המיוחס לבעלי מניות הבנק לנכסים ממוצעים ^(ב,ה)
123	125	133	125	133	יחס כיסוי נזילות
3.02	3.20	2.41	3.20	2.74	יחס הכנסות ^(ב) לנכסים ממוצעים ^(ג,ה)
56.8	53.1	57.7	53.3	46.3	יחס יעילות
1.92	2.00	1.71	2.15	1.60	יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים ^(ג,ה)
0.70	0.71	0.66	0.71	0.58	יחס עמלות לנכסים ממוצעים ^(ג,ה)
33.9	35.3	39.5	35.1	33.9	שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים הכנסות ריבית נטו, ליתרה ממוצעת של נכסים נושאי ריבית (NIM) ^(א)
2.14	2.23	1.93	2.38	1.81	סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים הממוצעים בנייהול הקבוצה ^(ב,ג,ד)
0.91	0.99	0.75	0.97	0.91	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים הממוצעים בנייהול הקבוצה ^(ג,ד)
0.52	0.52	0.43	0.52	0.42	סך כל הנכסים הממוצעים בנייהול הקבוצה ^(ג,ד)

ליום 31 בדצמבר	ליום 30 ביוני		
	2019	2020	
11.88	11.64	11.49	יחס הון עצמי רובד 1
7.34	7.13	6.71	יחס מינוף
15.67	15.07	15.71	ההון הכולל לרכיבי סיכון ^(א)
7.5	7.6	7.0	הון המיוחס לבעלי מניות הבנק למאזן

להלן מדדי איכות אשראי עיקריים (ב-%)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
	2019	2019	2020	2019	
0.22	0.19	1.19	0.41	1.19	הוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
0.20	0.23	1.00	0.31	0.95	מזה: הוצאות בגין הפרשה קבוצתית מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
1.16	1.19	1.60	1.19	1.60	שיעורי יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין האשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור
1.23	1.25	1.28	1.25	1.28	שיעור אשראי לציבור פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור
(0.24)	(0.09)	(0.13)	(0.07)	(0.06)	שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מאשראי ממוצע לציבור

- (א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.
- (ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.
- (ג) על בסיס שנתי.
- (ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.
- (ה) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים.

להלן נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
2019	2019	2020	2019	2020	
במיליוני ש"ח					
3,522	2,015	462	923	694	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
8,841	4,586	4,290	2,466	2,121	הכנסות ריבית, נטו
609	270	1,735	288	875	הוצאות בגין הפסדי אשראי
5,081	2,749	1,727	1,194	1,481	הכנסות שאינן מריבית
3,225	1,626	1,669	817	776	מזה: עמלות
7,908	3,896	3,472	1,950	1,669	סך כל הוצאות התפעוליות והאחרות
4,325	2,261	1,846	1,125	911	מזה: משכורות והוצאות נלוות
<u>רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות הבנק (בשקלים חדשים):</u>					
2.37	1.35	0.32	0.62	0.48	רווח נקי בסיסי ומדולל

להלן נתונים עיקריים מהמאזן

ליום 31 בדצמבר	ליום 30 ביוני		
2019	2019	2020	
במיליוני ש"ח			
469,134	468,536	517,650	סך כל הנכסים
76,213	83,605	102,911	מזה: מזומנים ופיקדונות בבנקים
84,949	80,763	98,672	ניירות ערך
282,478	277,634	284,415	אשראי לציבור, נטו
433,260	432,283	481,057	סך כל התחייבויות
373,644	374,007	416,956	מזה: פיקדונות הציבור
6,176	4,939	6,659	פיקדונות מבנקים
19,958	19,981	19,519	אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים
35,406	35,795	36,132	הון המיוחס לבעלי מניות הבנק
<u>נתונים נוספים:</u>			
25.1	25.3	17.3	מחיר למניה (בשקלים חדשים)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
2019	2019	2020	2019	2020	
95.38	54.22	-	24.95	-	דיבידנד למניה (באגרות)

מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון וההנהלה

דוח הדירקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשיע" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדירקטוריון וההנהלה ונסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי וודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים התפתחויות עיקריות במשק¹

רקע כללי

המחצית הראשונה של שנת 2020 התאפיינה בהתפשטות נגיף הקורונה, אשר החלה בחודש ינואר 2020, והחלה להשפיע על מרבית מדינות העולם במהלך הרבעון הראשון של 2020. נכון למועד פרסום הדוח, למעלה מ-100 אלף אנשים נדבקו בישראל ולמעלה מ-800 איש נפטרו. מרבית הממשלות בעולם פעלו בדרך של הטלת סגר, הפסקת חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית וטיפול בנפגעי המחלה, תוך הגדלה ניכרת של ההוצאות לטיפול באזרחים והעסקים אשר עבודתם הופסקה. במהלך הרבעון השני הוחל בפתיחת המשקים וחזרה מדורגת לפעילות ובראשית הרבעון השלישי עלתה התחלואה בקרב מדינות רבות, בכללן ישראל. הבנקים המרכזיים ברחבי העולם פעלו במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, מעבר להורדות הריבית.

המשק העולמי

ב-24 ביוני, 2020, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את תחזיותיה לשנת 2020 כאשר היא מדגישה כי "קיימת אי וודאות גבוהה מהרגיל סביב התחזית". תחזית זו, מתבססת על תרחיש מרכזי לפיו גם בכלכלות עם ירידה בשיעורי ההדבקה, בהמשך השנה ישמר ריחוק חברתי ותמשך הפגיעה בהיצע בעקבות הסגר במהלך שני הרבעונים הראשונים של השנה ויפגע הפריון בעסקים ששרדו. כמו כן, התחזית מניחה שההקלה הנרחבת בתנאים הפיננסיים תשמר. לפי התחזית, תוצר המשק העולמי צפוי להצטמצם בכ-4.9% בשנת 2020 (לעומת צמיחה בקצב של כ-2.9% בשנת 2019, דהיינו פער שלילי של כ-8% תוצר) תוך התאוששות לקצב צמיחה של כ-5.4% בשנת 2021. באשר למשקים המובילים, היקף הנזק משמעותי יותר: בארה"ב ובפרט באזור האירו בהם צפויים קצבי צמיחה שליליים, של כ-8.0% ו-10.2%, בהתאמה. משמעות הדבר, פערים שליליים, מול קצבי הצמיחה ב-2019 וכן מול התחזיות ל-2020 טרום המשבר, של כ-10% טו 11%.

צמיחה עולמית/שיעור שינוי ריאלי

מקור: IMF – World economic outlook/ June 2020

2019	2020	
2.9%	(4.9)%	עולם
2.3%	(8.0)%	ארה"ב
1.3%	(10.2)%	אזור האירו
0.7%	(5.8)%	יפן
1.4%	(10.2)%	בריטניה
6.1%	1.0%	סין
4.2%	(4.5)%	הודו

מגפת הקורונה הביאה את הבנקים המרכזיים הגדולים בעולם ליישם מדיניות מוניטרית מרחיבה מאוד, כולל שימוש בכלים מגוונים מעבר לכלי הריבית, התומכים בשוקי ההון והכספים. הבנק המרכזי של ארה"ב, לדוגמה, הוריד את הריבית לטווח של 0.00%-0.25% ופעל באמצעים שונים להרחבה כמותית. בכל המשקים המובילים, הריבית מצויה ברמה אפסית, בחלקם היא אף שלילית ונראה כי לא תעלה בעת הקרובה. גם הריבית לטווח ארוך מצויה ברמות נמוכות מאד ובחלק מהמשקים היא אף ברמה שלילית.

הצמיחה במשק הישראלי

משבר הקורונה החל להשפיע לשלילה על צמיחת המשק הישראלי כבר ברבעון הראשון של 2020, בו נרשמה צמיחה שלילית של כ-6.8% במונחים שנתיים בהשוואה לרבעון הרביעי בשנת 2019. השבתת המשק ופתיחתו במהלך הרבעון השני של השנה הביאו לירידה חדה נוספת בפעילות אשר הסתכמה בכ-28.7%, במונחים שנתיים, ביחס לרבעון הראשון, כאשר בענפים מסוימים, למשל, בתחום התיירות והתרבות, הפעילות הייתה חלקית ועם התגברות התחלואה בראשית הרבעון השלישי של השנה היא הושבתה שוב. שוק העבודה הושפע באופן מיידי מהמשבר ולמעלה ממיליון עובדים ועובדות, המהווים יותר מרבע מסך כל המועסקים, נעדרו מעבודתם - רובם הוצאו לחופשה ללא תשלום כאשר גם בראשית הרבעון השלישי מאות אלפי עובדים טרם הוחזרו לעבודתם.

¹ מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך, IMF.

החזרה לשגרת פעילות, גם אם שונה מהמוכר (לפחות עד מציאת חיסון לנגיף) תושפע מהחלטות שיתקבלו בארץ ובעולם לבלימת ההתפשטות הנגיף והתנהלות הציבור. בנק ישראל העריך, בתחזית מה-24 באוגוסט, 2020, כי התוצר צפוי לקטון ב-4.5% ב-2020, לאחר קצב צמיחה של כ-3.5% בשנת 2019. זאת, בהנחה של תרחיש אופטימי, לפיו ישראל חוזרת החל מספטמבר 2020 לתוואי של הרחבת היקף הפעילות הכלכלית כך שבסוף השנה רמת אי הפעילות של המשק יורדת ומתייצבת בשיעור של כ-8%-7%, רמה אשר נמשכת עד מציאת חיסון. לפי תרחיש זה, השליטה במגיפה מאפשרת רמה גבוהה יחסית של פעילות כלכלית, כך שב-2021 הצמיחה צפויה להיות יחסית גבוהה - כ-6.0%, אך עדיין רמת הפעילות הכלכלית הממוצעת תהיה נמוכה בכ-5% ביחס למגמה טרם המשבר. בנק ישראל הציג גם תרחיש פסימי לפיו התוצר ב-2020 צפוי להתכווץ ב-7%. זאת בהנחה שישראל חווה גלי תחלואה שיובילו לגלי צמצום פעילות כל כמה חודשים, עד מציאת חיסון.

תקציב המדינה ומימון

במחצית הראשונה של השנה הסתכם הגירעון בתקציב המדינה בכ-58.2 מיליארד ש"ח לעומת גירעון של כ-22.0 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. בשנים עשר החודשים שהסתיימו ביוני 2020, הסתכם הגירעון בכ-88.4 מיליארד ש"ח (6.4% תוצר). בחודש מרס החלו להתבטא השפעות משבר הקורונה על התקציב, בעיקר בתחום ההכנסות ממיסים אשר ירדו באופן משמעותי. על רקע העובדה שמאז ראשית השנה, פעלה הממשלה ללא מסגרת תקציב מאושרת, התאפשר לה להוציא 1/12 מתקציב 2019 בכל חודש, מצב אשר הגביל את יכולת ההרחבה התקציבית הנדרשת בעת הנוכחית. לנוכח משבר הקורונה, נדרשה הממשלה להוציא סכומים ניכרים ולפיכך אושר ב-7 באפריל, 2020, תיקון לחוק ו-1 ביוני, 2020, תיקון נוסף לחוק באמצעות הוראת שעה, המאפשרים לממשלה להגדיל את ההוצאה מעבר למגבלת התקציב שתוארה לעיל וזאת לצורך מימון ההתמודדות עם המשבר ולמטרה זו בלבד.

מאז חודש מרס 2020, החליטה הממשלה על שורה של צעדים בהיקף כולל העולה על כ-100 מיליארד ש"ח כדי לסייע למשק להתמודד עם המשבר כמפורט בהמשך.

הגדלת היקף ההוצאות לצורך התמודדות עם צרכי המשק והירידה החדה הצפויה בהכנסות המדינה כתוצאה מירידת הפעילות הכלכלית, צפויה להביא להגדלת הגירעון באופן משמעותי. על פי תחזית חטיבת המחקר של בנק ישראל מה-24 באוגוסט, 2020, הגירעון בתקציב צפוי להסתכם בשנת 2020 בכ-13.2 אחוזי תוצר לפי התרחיש האופטימי וכ-14.6 אחוזי תוצר לפי התרחיש הפסימי.

לצורך גיוון מקורות המימון של הגירעון, גייסה הממשלה בחודשים מרס ואפריל, 2020, כ-10 מיליארד דולר בהנפקות אג"ח לטווח ארוך שביצעה בחו"ל. זאת בהמשך לכ-3 מיליארד דולר אשר גויסו בהנפקת אג"ח שהייתה בחודש ינואר 2020.

סחר חוץ

הגירעון המסחרי של ישראל הסתכם בחודשים ינואר-יוני, 2020, בכ-9.2 מיליארד דולר, בהשוואה לגירעון של כ-10.7 מיליארד דולר בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה בגירעון המסחרי מקורה בצמצום משמעותי יותר ביבוא לעומת הירידה ביצוא. זאת, על רקע משבר הקורונה. עם זאת, כאשר מנטרלים רכיבים תנודתיים כמו אוניות, מטוסים, יהלומים וחומרי אנרגיה, הגירעון התרחב בכ-0.4 מיליארד דולר בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד.

שער החליפין ויתרות המט"ח

בששת החודשים הראשונים של השנה, פחת השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-0.3% וביחס לאירו הוא פחת בשיעור של כ-0.1%. במהלך חודש מרס 2020, נרשמה מידת תנודתיות גבוהה בשוק המט"ח ושערו של השקל פחת והגיע עד ל-3.862 ב-17 במרס. פעילות בנק ישראל, המתוארת בהמשך, פעלה למיתון התנודתיות והתחזקות השקל.

יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש יוני 2020, על כ-147.3 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-126.0 מיליארד דולר בסוף חודש דצמבר 2019. הגידול הניכר ביתרות מקורו ברבעון השני של השנה והוא מוסבר בעיקר בשערוך היתרות, ספיגת אשראי דולרי, העברות הממשלה מחו"ל ורכישות מט"ח בהיקף של כ-10.8 מיליארד דולר.

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגין") ירד במחצית הראשונה של השנה, ב-0.8%, ואילו בשנה שהסתיימה ביוני 2020, הסתכמה ירידתו בכ-1.1%, שיעור המצוי מתחת לגבול התחתון של יעד יציבות המחירים (1%-3%) אותו קבעה הממשלה. משבר הקורונה צמצם את יכולת איסוף הנתונים השגרתית של הלמ"ס מאז חודש מרס ובמהלך הרבעון השני של השנה, מצב שהצריך שימוש בכלים שונים לצורך השלמת הנתונים החסרים.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") ירד בחודשים ינואר-יוני 2020, ב-0.7%.

במהלך הרבעון הראשון של השנה לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עמדה על 0.25%. לאור עוצמת הפגיעה בפעילות הכלכלית בישראל, החליטה הועדה המוניתרית ב-6 באפריל, 2020, על הורדת הריבית מ-0.25% ל-0.1%, שיעור אשר לא השתנה מאז.

בהחלטת הועדה מיום 24 באוגוסט, 2020, היא ציינה כי "לאור עוצמת הפגיעה של המשבר בפעילות הכלכלית, הועדה ממשיכה להפעיל מגוון כלים כדי להעמיק את מידת ההרחבה של המדיניות המוניתרית ולהבטיח את המשך פעילותם התקינה של השווקים הפיננסיים. הועדה תרחיב את השימוש בכלים הקיימים, ולמתן את הפגיעה הכלכלית שנוצרה כתוצאה מהמשבר".

שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה ירד בששת החודשים הראשונים של השנה ב-17.4% לאחר שעלה בשנת 2019 בכ-17.8%. עיקר ירידות השערים היה בחודש מרס 2020 עם החרפת משבר הקורונה בעולם ובארץ אשר השפיע לשלילה על שוקי ההון בעולם כולו. ברבעון השני עלה המדד בכ-4.4%, בהשפעת עליות שערים בחודש אפריל 2020, עם ראשיתן של הקלות בסגר בעקבות האטה בהתפשטות הנגיף. בחודשים מאי ויוני נרשמו ירידות שערים בעקבות נתונים שליליים על מצב המשק ושינוי לרעה במצב התחלואה.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה עלה במחצית הראשונה של השנה בשיעור של כ-57.3% בהשוואה לממוצע 2019 והסתכם בכ-2,045 מיליארד ש"ח.

שוק אגרות החוב הממשלתיות התאפיין בחודשים ינואר-יוני בעליות שערים קלות, כאשר ברבעון הראשון של השנה, נרשמו ירידות שערים בפרט בחודש מרס, עם החרפת משבר הקורונה ורצון הציבור לממש נכסים פיננסיים בהיקף ניכר. ברבעון השני נרשמה התאוששות ועליות שערים. מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד עלה בתקופת הדוח בשיעור של כ-0.9% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות עלה בשיעור של כ-1.9%.

במדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, נרשמו במחצית הראשונה של השנה ירידות שערים חדות של כ-6.3%, בעיקר ברבעון הראשון, לאור החשש מהשפעת המשבר על מצב החברות. ברבעון השני נרשמה התאוששות והמדד עלה.

תכניות הסיוע של ממשלת ישראל

משבר הקורונה, שגרם לפגיעה כלכלית קשה ומהירה במשקי הבית ובעסקים, הביא את ממשלת ישראל להחליט בחודש מרס 2020, על שורה של צעדים בהיקף כולל של כ-80 מיליארד ש"ח, אשר הורחבו בחודש מאי לכ-100 מיליארד ש"ח, לצורך התמודדות עם המשבר. התכנית כללה בעיקר קרנות הלוואה בערבות מדינה ותמיכה בעצמאים.

בחודש יולי החליטה הממשלה על רשת ביטחון לשכירים, עצמאיים ועסקים עד יוני 2021 שעקרונותיה המרכזיים הם מתן וודאות לשנה הקרובה ומהירות בהעברת הכסף לחשבון. להערכת נגיד בנק ישראל, עלותה התקציבית הפוטנציאלית של התכנית מסתכמת בעשרות מיליארדי שקלים. בנוסף, ב-29 ביולי אישרה הכנסת את תכנית הסיוע הכלכלי במסגרתה מרבית תושבי ישראל יקבלו מענקים בהיקף מצטבר של יותר מ-6 מיליארד ש"ח.

תכנית מוניתרית של בנק ישראל

בנק ישראל, פעל החל מחודש מרס 2020, באמצעות שורה של צעדי מדיניות, מעבר להורדת הריבית ל-0.1%, כדי לתמוך בשוקי ההון, לסייע בתמסורת המדיניות המוניתרית ולהקל על לקוחות המערכת הבנקאית, העסקים והצרכנים. בין שאר הפעולות ניתן למנות:

1. פעילות בשוק הפתוח כולל רכישה בשוק המשני של אג"ח ממשלתיות מסוגים שונים ולתקופות שונות לפדיון ב-50 מיליארד ש"ח, על מנת לוודא ששוק האג"ח הממשלתי מתפקד כיאות ומתוך מטרה להקל על תנאי האשראי במשק ולתמוך בפעילות הכלכלית וביציבות הפיננסית.
2. ביצוע עסקות ריפוי עם אג"ח ממשלתי וכן עם אג"ח תאגידיות בדירוג AA ומעלה, כבטוחות, מול מוסדות פיננסיים.
3. הקלות רגולטוריות שונות לטובת מתן שירותים לציבור.
4. הפעלת כלי נזילות נוסף בשווקים הפיננסיים, בהיקף של עד 15 מיליארד דולר, אשר נועד לספק נזילות דולרית לבנקים המקומיים. נכון למועד פרסום הדוח, בנק ישראל חדל לגלגל את העסקאות שביצע.
5. הפחתת דרישות ההון מהבנקים המסחריים בנקודת אחוז.
6. הנחייה לדירקטוריונים של הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד והרכישה העצמית של מניות בעת הזו.
7. בנק ישראל מציע לבנקים תכנית של הלוואות בריבית קבועה לטווח של 3 שנים בגובה של 0.1% לצורך הגדלת היצע האשראי לעסקים קטנים וזעירים ללא מגבלה על גובה ההלוואות, כשבכוונתו להפעיל אותה עד להודעה חדשה.

8. תכנית לרכישת אג"ח קונצרני בשוק המשני. בנק ישראל ירכוש אג"ח בהיקף של 15 מיליארד ש"ח על בסיס סמן רחב של ניירות ערך. הסמן כולל אך ורק חברות בדירוג A- ומעלה, ואינו כולל אג"ח של חברות זרות, אג"ח בעלות מרכיב הוני ואג"ח שלא צמודות לשקל ואינן בריבית קבועה.

צעדים אלה של בנק ישראל תמכו בהגברת היציבות בשווקים הפיננסיים ובכך הקלו על הבנק לסייע ללקוחותיו, הן במגזר העסקי והן במגזר משקי הבית.

השפעת משבר הקורונה

המחצית הראשונה של שנת 2020 התאפיינה בהתפשטות נגיף הקורונה, אשר החלה בחודש ינואר 2020, והחלה להשפיע על מרבית מדינות העולם במהלך הרבעון הראשון של 2020. מרבית הממשלות פעלו בדרך של הטלת סגר זמני, הפסקת חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית וטיפול בנפגעי המחלה, תוך הגדלה ניכרת של ההוצאות לטיפול באזרחים והעסקים אשר עבודתם הופסקה. הבנקים המרכזיים ברחבי העולם פעלו במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, מעבר להורדות הריבית.

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית הינן משמעותיות, תוך כדי ירידה ניכרת של התוצר הגלובלי השנה, ובהתאם לכך תתכן השפעה מהותית על עסקי הבנק לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים, בין היתר על רקע עלייה בשיעורי האבטלה וההאטה בפעילות הכלכלית.

לצד האמור, האיץ המשבר את הפעילות בדיגיטל. במחצית הראשונה של 2020 חלה ירידה משמעותית של 45% במופע הקהל בסניפי החטיבה הבנקאית לעומת התקופה המקבילה אשתקד, וזאת לצד גידול משמעותי בשיעור הלקוחות שביצעו פעולות בערוצי הדיגיטל בתקופה זו.

על מנת לתת מענה לצרכים הנוכחיים ולאפשר המשכיות עסקית תומכת עסקים, יחידות מרכזיות בלאומי עברו לתצורת עבודה חדשה המשלבת עבודה מהבית, פיצול פיזי של יחידות אורגניות, ובוצעו התאמות בתהליכי העבודה והבקרה. במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקרות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים. מאחר ומדובר בתצורת עבודה דינמית המשתנה מעת לעת מתקיים תהליך שוטף לבחינת השינויים הנדרשים בתהליכי העבודה והתאמתם לסובלנות הסיכון.

בהתאם להערכה סובייקטיבית, כתוצאה מהמשבר ואי הבהירות ביחס להתפתחות התחלואה, צעדי הסגירה במשק והמדיניות הכלכלית עלתה רמת החומרה של הסיכון המערכתי העולמי והסיכון המערכתי המקומי ברבעון השני לשנת 2020 ל"גבוהה". רמת חומרת סיכון האשראי הכולל וחומרת סיכון איכות לווים ובטחונות עלתה ברבעון השני לשנת 2020, ל"בינונית-גבוהה". הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחיש קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

בעקבות משבר הקורונה החליט הפיקוח על הבנקים (במכתב המפקחת על הבנקים מתאריך 29 במרס 2020), להפחית בדרישות הלימות ההון הרגולטורי המזערי. בעקבות זאת, דירקטוריון הבנק החליט ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5% וכי הבנק יפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכניות הרכישה העצמית של מניות הבנק.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, לרבות סמכויות האשראי, במסגרת זו מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון והתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר. בעקבות המשבר גדלו ההוצאות להפסדי אשראי והסתכמו במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 1,735 מיליון ש"ח. עיקר הגידול הינו בהפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי. הפרשה להפסדי אשראי של הבנק מהווה אומדן המבוסס על שיקול דעת משמעותי שהופעל ברבעון זה בסביבה משתנה המאופיינת בחוסר וודאות חריג.

לפרטים נוספים ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עלייה ברמת התנדותיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ונרשמו ירידות ערך משמעותיות בשווקי המניות והאשראי הסחיר, ותנודות חריפות בעקומי הריבית חסרי הסיכון ושערי החליפין. ברבעון השני של השנה התנדותיות בשווקים התמתנה וחלה התאוששות בשוק ההון. עם זאת חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיים, והתנדותיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך. במהלך הרבעון הראשון ובעיקר בסופו, חל גידול משמעותי ביתרת פיקדונות הציבור של לקוחות קמעונאיים ופיקדונות עסקיים במטבעי ישראל, חלקו נובע מהסטת כספים משוק ההון, אשר תרם לגידול יחס ה-LCR (Liquidity Coverage Ratio) הממוצע ברבעון השני. לכל אורך התקופה הנסקרת יחס LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית.

במהלך חודש מרס, עם התגברות המשבר, חלה התייקרות של עלויות המימון בשוק המט"ח המקומי לצד ירידה חדה ברמת הנזילות של השוק. בנק ישראל החל להתערב בשוק המט"ח ולספק נזילות דולרית למערכת הבנקאית בישראל באמצעות עסקות החלף (Fx Swap) לתקופות קצרות. פעילות זו נועדה לאפשר למערכת הבנקאית להמשיך ולספק מענה לצורכי הגידור המטבעי של המשקיעים המוסדיים שהלכו וגדלו עם התפתחות המשבר. ברבעון השני, לאור השיפור ברמת הנזילות במט"ח, בנק ישראל צימצם את היקף התערבותו בשוק.

מתחילת 2020 הבנק מנהל את החשיפה לשינויים בריבית על בסיס שווי הוגן, תוך התחשבות בחשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי התכנית. במהלך התקופה הנסקרת ועם התפתחות המשבר בשוקי ההון, חלו שינויים מהותיים בחשיפת השווי לשינויים בריבית בעיקר בשל התנדדות במרווחי סיכון האשראי הסחיר, אשר גרמו לשינויים בשווי תיקי הנוסטרו ושווי ההתחייבויות הפנסיוניות.

במחצית הראשונה של שנת 2020 נרשמו הכנסות מימון שאינן מריבית בסך של 30 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) וקרן הון חיובית מניירות ערך בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) לאור העלייה המשמעותית בשווי ניירות הערך אשר חלה במהלך הרבעון השני.

כמו כן, יצוין כי נרשם קיטון בקרן ההון השלילית בגין זכויות עובדים במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) בעיקר על רקע עליית שיעור ריבית ההיוון לעומת דצמבר 2019.

יובהר כי קיים חוסר וודאות לגבי ההשלכות של התמשכות מגפת הקורונה והשפעתם על שוקי ההון בארץ ובעולם.

במהלך חודש מרס 2020 הוריד הבנק המרכזי של ארה"ב את שיעור הריבית משיעור של 1.75%-1.50% לשיעור של 0.25%-0.00%. במהלך חודש אפריל 2020 הוריד בנק ישראל את שיעור ריבית בנק ישראל משיעור של 0.25% לשיעור של 0.1%. הורדות אלו שבוצעו על רקע משבר הקורונה צפויות לפגוע בהכנסות המימון של הבנק.

הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד ובחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות והאסטרטגיה שלו, ככל שיידרש.

לא חלו שינויים נוספים בחומרת גורמי הסיכון, מעבר לאמור לעיל, ביחס [לטבלה שפורסמה בדוח הדיסקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

התוצאות במחצית הראשונה של שנת 2020 (להלן - "התקופה המדווחת"), הושפעו מהותית לרעה מההשפעות הישירות והעקיפות הנובעות מהתפשטות נגיף הקורונה, לרבות התפרצות הגל השני בחודשים האחרונים וחוסר הוודאות לגבי משכו של המשבר והשפעותיו העתידיות. כתוצאה מהאמור, ומחוסר הוודאות כלפי העתיד, גדלה משמעותית בתקופה המדווחת ההוצאה להפסדי אשראי. יצוין כי הרוב המכריע של הגידול בהוצאה להפסדי אשראי הינו על רקע גידול בהפרשה הקבוצתית, כדי לתת מענה להתפתחויות עתידיות שליליות במצבם הכלכלי של הלווים.

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות (להלן - "הרווח הנקי") בתקופה המדווחת הסתכם לסך של כ-462 מיליון ש"ח בהשוואה לרווח בסך של כ-2,015 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הרווח הנקי לרבעון השני הסתכם לסך של כ-694 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח בסך של כ-923 מיליון ש"ח, בתקופה המקבילה אשתקד.

התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של כ-2.6% בהשוואה לכ-11.4% במחצית הראשונה אשתקד (10.2% בנטרום השפעת מכירת לאומי קארד אשתקד). התשואה להון ברבעון השני עמדה על שיעור של כ-7.7% בהשוואה לשיעור של כ-10.6% ברבעון המקביל אשתקד.

יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון עמד ליום 30 ביוני 2020 על שיעור של 11.49%. יחס ההון הכולל ליום 30 ביוני 2020 עמד על שיעור של 15.71%.

הכנסות הריבית נטו בתקופה המדווחת ירדו בכ-296 מיליון ש"ח, קיטון בשיעור של כ-6.5%, לעומת התקופה המקבילה אשתקד. הקיטון בהכנסות הריבית נטו נובע בעיקר מהמדד השלילי בתקופה המדווחת בשיעור של (0.7%) בהשוואה למדד חיובי בשיעור של 1.2% בתקופה המקבילה אשתקד ומירידת ריבית בנק ישראל וריבית הפד. ירידה זו קוזזה בחלקה מהגידול ביתרה הממוצעת של נכסים נושאי ריבית.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי למחצית הראשונה של שנת 2020 משקפות שיעור הוצאה של כ-1.19% מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור לעומת שיעור הוצאה של כ-0.19% בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול המשמעותי בשיעור ההוצאה להפסדי אשראי נובע מהשפעת השינויים בסביבה המקרו כלכלית על רקע התפרצות גל שני משמעותי בישראל, המעמיק את ההשפעה של המשבר הכלכלי ואת אי הוודאות לגבי השלכותיו על הכלכלה הישראלית והעולמית. עיקר הגידול בתקופה המדווחת מתבטא בהפרשה הקבוצתית המהווה כ-84% מסך הגידול. הגידול בהפרשה הקבוצתית הינו, כאמור, על רקע החמרה באינדיקטורים הכלכליים העומדים בבסיס חישוב ההפרשה, וזאת כדי לתת מענה לגידול האפשרי בהפרשה הפרטנית ברבעונים הבאים, ולהתפתחות שלילית אפשרית בימי הפיגור, על רקע אי הוודאות הקיימת בנוגע למשכו של המשבר והשפעותיו העתידיות.

לפרטים נוספים ראה פרק [סיכוני אשראי](#) להלן.

הכנסות מימון שאינן מריבית בתקופה המדווחת הסתכמו לסך של כ-30 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-998 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד (684 מיליון ש"ח ללא השפעת מכירת לאומי קארד אשתקד). ברבעון השני של השנה נרשמו בסעיף זה הכנסות בסך של 690 מיליון ש"ח שקיזזו את ההפסדים שנרשמו בסעיף זה ברבעון הראשון של השנה.

בהקשר זה יצוין כי ברבעון השני של השנה התנודתיות בשווקים התמתנה וחלה התאוששות בשוק ההון. עם זאת חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיים, והתנודתיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

העמלות התפעוליות והאחרות עלו בכ-43 מיליון ש"ח בתקופה המדווחת לעומת התקופה המקבילה אשתקד. עיקר הגידול מקורו בעמלות מניירות ערך ובעמלות המרה, על רקע עלייה במחזורי העסקאות ובביקוש למט"ח, בעיקר ברבעון הראשון של השנה עם התפרצות נגיף הקורונה.

ההוצאות התפעוליות והאחרות ירדו בתקופה המדווחת לעומת התקופה המקבילה אשתקד בסך של כ-424 מיליון ש"ח, קיטון בשיעור של 10.9%.

עיקר הירידה הינה בהוצאות השכר והנלוות אשר ירדו בשיעור של 18.4% בעיקר על רקע הפרשות למענקים, בהתחשב בתוצאות הכספיות.

חלקו של התאגיד בחברות כלולות לאחר מס בתקופה המדווחת הסתכם בהפסדים של כ-13 מיליון ש"ח, כתוצאה מהפרשה לירידת ערך בניו השקעה בחברה כלולה שנרשמה ברבעון הראשון של השנה.

הרווח הבסיסי הנקי למניה המיוחס לבעלי המניות בתקופה המדווחת הסתכם לכ-0.32 ש"ח לעומת 1.35 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

דיבידנד ורכישה עצמית - בהמשך להנחיות בנק ישראל החליט דירקטוריון הבנק בחודש אפריל 2020 להפסיק בשלב זה את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע הרכישה העצמית של מניות הבנק.

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

להלן השינוי ברווח הנקי ברבעון שני של 2020 לעומת התקופה המקבילה אשתקד

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2019	2020	
השינוי	במיליוני ש"ח			
באחוזים	במיליוני ש"ח			
(14.0)	(345)	2,466	2,121	הכנסות ריבית, נטו
+	587	288	875	הוצאות בגין הפסדי אשראי
24.0	287	1,194	1,481	הכנסות שאינן מריבית
(14.4)	(281)	1,950	1,669	הוצאות תפעוליות ואחרות
(25.6)	(364)	1,422	1,058	רווח לפני מיסים
(28.1)	(140)	499	359	הפרשה למס
(24.3)	(224)	923	699	רווח לאחר מס
(90.0)	(9)	10	1	חלק הבנק ברווחי חברות כלולות
(40.0)	(4)	10	6	בניכוי רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(24.8)	(229)	923	694	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
		10.6	7.7	תשואה להון (באחוזים)
		0.62	0.48	רווח בסיסי למניה (בשקלים חדשים)

להלן השינוי ברווח הנקי במחצית הראשונה של 2020 לעומת התקופה המקבילה אשתקד

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2019	2020	
השינוי	במיליוני ש"ח			
באחוזים	במיליוני ש"ח			
(6.5)	(296)	4,586	4,290	הכנסות ריבית, נטו
+	1,465	270	1,735	הוצאות בגין הפסדי אשראי
(37.2)	(1,022)	2,749	1,727	הכנסות שאינן מריבית
(10.9)	(424)	3,896	3,472	הוצאות תפעוליות ואחרות
(74.4)	(2,359)	3,169	810	רווח לפני מיסים
(71.4)	(800)	1,120	320	הפרשה למס
(76.1)	(1,559)	2,049	490	רווח לאחר מס
7.1	1	(14)	(13)	חלק הבנק בהפסדי חברות כלולות
(25.0)	(5)	20	15	בניכוי רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(77.1)	(1,553)	2,015	462	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
		11.4	2.6	תשואה להון (באחוזים)
		1.35	0.32	רווח בסיסי למניה (בשקלים חדשים)

להלן התפתחות הרווח הנקי לפי רבעונים

		2019			2020	
	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני
במיליוני ש"ח						
הכנסות ריבית, נטו	2,120	2,466	2,092	2,163	2,169	2,121
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	(18)	288	181	158	860	875
הכנסות שאינן מריבית	1,555	1,194	1,132	1,200	246	1,481
הוצאות תפעוליות ואחרות	1,946	1,950	1,936	2,076	1,803	1,669
רווח (הפסד) לפני מיסים	1,747	1,422	1,107	1,129	(248)	1,058
הפרשה (הטבה) למס	621	499	324	386	(39)	359
רווח (הפסד) לאחר מס	1,126	923	783	743	(209)	699
חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	(24)	10	(8)	7	(14)	1
בניכוי רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	10	10	10	8	9	6
רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	1,092	923	765	742	(232)	694
תשואה להון (באחוזים)	12.7	10.6	8.7	8.7	(2.6)	7.7
רווח (הפסד) בסיסי למניה (בשקלים חדשים)	0.73	0.62	0.52	0.51	(0.16)	0.48

הכנסות ריבית, נטו

הכנסות הריבית, נטו של קבוצת לאומי הסתכמו במחצית הראשונה של השנה ב-4,290 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-4,586 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון בשיעור של 6.45%. הכנסות הריבית נטו ברבעון השני של השנה הסתכמו לסך של 2,121 מיליון ש"ח, בהשוואה לסך של 2,466 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון בשיעור של 14%.

הכנסות הריבית נטו במחצית הראשונה של השנה הושפעו לרעה מהמדד השלילי בסך של כ-135 מיליון ש"ח בעוד שבתקופה המקבילה אשתקד התוצאות הושפעו לטובה מהמדד בסך של כ-210 מיליון ש"ח.

הכנסות הריבית ברבעון השני של השנה הושפעו לרעה מהמדד השלילי בסך של כ-37 מיליון ש"ח בעוד שברבעון המקביל אשתקד התוצאות הושפעו לטובה מהמדד בסך של כ-259 מיליון ש"ח.

בנוסף להשפעה השלילית בגין הפרשי המדד כמתואר לעיל, הושפעו הכנסות הריבית נטו לרעה מירידת הריבית. השפעות אלו קוזזו בחלקן בנידול ביתרה הממוצעת של הנכסים נושאי ריבית.

היחס של הכנסות ריבית, נטו לבין היתרה הממוצעת של נכסים נושאי ריבית (התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית) במחצית הראשונה של השנה הינו 1.93% לעומת 2.23% בתקופה המקבילה אשתקד.

פער הריבית הכולל בתקופה המדווחת הינו 1.80% לעומת פער של 1.93% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן נתונים על פערי הריבית בחלוקה למגזרים:

במגזר המדדי פער הריבית בתקופה המדווחת עמד על שיעור של 0.99% לעומת 1.03% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר המט"ח פער הריבית 0.80% לעומת 0.92% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית 2.09% לעומת 2.19% בתקופה המקבילה אשתקד.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

הוצאות בגין הפסדי אשראי

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
		2019	2020	
באחוזים	במיליוני ש"ח	השני	במיליוני ש"ח	
+	330	(54)	279	הוצאה (הכנסה) פרטנית בגין הפסדי אשראי
+	1,135	321	1,456	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
+	1,465	270	1,735	סך כל הוצאה בגין הפסדי אשראי
מזה:				
+	1,173	181	1,354	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
+	123	15	138	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור
+	168	74	242	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
-	1	-	1	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
+	1,465	270	1,735	סך כל הוצאה בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים:				
+	0.23	(0.04)	0.19	שיעור הוצאה (ההכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
+	1.00	0.19	1.19	שיעור הוצאה להפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
44.44	(0.04)	(0.09)	(0.13)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
5.19	(0.41)	(7.90)	(8.31)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

(א) על בסיס שנתי.

התפתחות הוצאות בגין הפסדי אשראי לפי רבעונים

		2019			2020	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
(124)	73	68	42	104	175	הוצאה (הכנסה) פרטנית בגין הפסדי אשראי
106	215	113	116	756	700	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
(18)	288	181	158	860	875	סך כל הוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי
מזה:						
(22)	203	146	127	739	615	הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
(9)	24	(1)	8	31	107	הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיוור
14	60	38	22	87	155	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
(1)	1	(2)	1	3	(2)	הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
(18)	288	181	158	860	875	סך כל הוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים:						
(0.18)	0.10	0.10	0.06	0.14	0.24	שיעור הוצאה (ההכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
(0.03)	0.41	0.26	0.22	1.20	1.19	שיעור הוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
(0.02)	(0.07)	(0.08)	(0.06)	(0.07)	(0.06)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
(1.87)	(6.05)	(7.30)	(4.90)	(4.96)	(4.06)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

(א) על בסיס שנתי.

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#).

בעקבות משבר הקורונה גדלו הוצאות להפסדי אשראי בעיקר בגין האשראי המסחרי שכולל בתוכו את האשראי לעסקים קטנים וזעירים, אשראי לעסקים בינוניים ועסקים גדולים. מתוך גידול של 1,735 מיליון ש"ח, סך של 1,456 מיליון ש"ח הינו גידול בהפרשה הקבוצתית על רקע החמרה באינדיקטורים הכלכליים העומדים בבסיס חישוב ההפרשה, וזאת כדי לתת מענה לגידול האפשרי בהפרשה הפרטנית ברבעונים הבאים, ולהתפתחות שלילית אפשרית בימי הפיגור, על רקע אי הוודאות הקיימת.

הכנסות שאינן מריבית

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	
		2019	2020
במיליוני ש"ח	באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
30	(97.0)	998	(968)
עמלות		1,669	43
28	(77.6)	125	(97)
סך הכל		1,727	(1,022)

התפתחות הכנסות שאינן מריבית לפי רבעונים

		2019			2020	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
665	333	305	383	(660)	690	הכנסות (הוצאות) מימון שאינן מריבית
809	817	800	799	893	776	עמלות
81	44	27	18	13	15	הכנסות אחרות
1,555	1,194	1,132	1,200	246	1,481	סך הכל

לאור ההפסדים משוק ההון ברבעון הראשון של השנה, משקל הכנסות שאינן מריבית מסך כל הכנסות (קרי, הכנסות מריבית, נטו והכנסות שאינן מריבית) במחצית הראשונה של השנה עמד על שיעור של 28.7% לעומת 37.5% בתקופה המקבילה אשתקד ו-36.5% בכל שנת 2019.

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	
	2020	2019	השינוי
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	באחוזים
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו בגין פעילויות שאינן למטרות מסחר	(313)	292	(605)
רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	220	34	186
רווחים (הפסדים) ודיבידנד ממניות שאינן למסחר, נטו ^(א)	(82)	120	(202)
רווחים (הפסדים) ממכירת מניות של חברות מוחזקות, נטו ^(ב)	(2)	384	(386)
הכנסות נטו בגין מכשירים נגזרים בגין פעילויות למטרות מסחר	137	103	34
רווחים שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	70	65	5
30	998	(968)	(97.0)
סך הכל			

- (א) רווחים שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.
 (ב) בששת החודשים הראשונים בשנת 2019 כולל רווח ממכירת לאומי קארד בסך של 314 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) ורווח ממכירת סופר-פארם בסך של 72 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).
 (ג) בששת החודשים הראשונים בשנת 2019 כולל רווח ממכירת מניות שב"א בסך של 50 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית לפי רבעונים

		2019			2020	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
במיליוני ש"ח						
219	73	285	132	(527)	214	הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו בגין פעילויות שאינן למטרות מסחר
2	32	118	39	134	86	רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו
60	60	(27)	92	(206)	124	רווחים (הפסדים) ודיבידנד ממניות שאינן למסחר, נטו
314	70	(97)	-	(2)	-	רווחים (הפסדים) ממכירת מניות של חברות מוחזקות, נטו
-	-	15	-	-	-	רווחים בגין הלוואות שנמכרו, נטו
25	78	(53)	98	(26)	163	הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים בגין פעילויות למטרות מסחר
45	20	64	22	(33)	103	רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)
665	333	305	383	(660)	690	סך הכל

- (א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.

להלן פירוט העמלות

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני				
		2019	2020	
השינוי				
באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח		
(5.8)	(20)	347	327	ניהול חשבון
17.9	57	318	375	פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים
4.5	7	156	163	כרטיסי אשראי
(18.0)	(18)	100	82	טיפול באשראי
(6.8)	(10)	146	136	עמלות הפצת מוצרים פיננסיים
22.0	40	182	222	הפרשי המרה
(5.4)	(12)	223	211	עמלות מעסקי מימון
(0.6)	(1)	154	153	עמלות אחרות
2.6	43	1,626	1,669	סך כל העמלות

להלן פירוט העמלות לפי רבעונים

2019						2020
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	במיליוני ש"ח
175	172	172	171	172	155	ניהול חשבון
160	158	163	156	198	177	פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים
71	85	74	80	85	78	כרטיסי אשראי
55	45	44	53	43	39	טיפול באשראי
70	76	76	74	72	64	עמלות הפצת מוצרים פיננסיים
91	91	91	88	137	85	הפרשי המרה
109	114	103	105	108	103	עמלות מעסקי מימון
78	76	77	72	78	75	עמלות אחרות
809	817	800	799	893	776	סך כל העמלות

הגידול בעמלות במחצית הראשונה של השנה בהשוואה לאשתקד מקורו בעמלות מניירות ערך ובעמלות המרה, על רקע עלייה במחזורי העסקאות ובביקוש למט"ח, בעיקר ברבעון הראשון של השנה עם התפרצות נגיף הקורונה. גידולים אלו קוזזו בירידה בעמלות ניהול חשבון, ובעמלות טיפול באשראי, בין היתר, על רקע ירידה בפעילות ברבעון השני בשל הקורונה.

להלן פירוט ההכנסות האחרות

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני				
		2019	2020	
השינוי				
באחוזים	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח		
(94.1)	(16)	17	1	רווחים מעודה לפיצויים
(75.0)	(81)	108	27	הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד
(77.6)	(97)	125	28	סך הכל

להלן פירוט ההכנסות האחרות לפי רבעונים

		2019			2020	
	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני
במיליוני ש"ח						
רווחים (הפסדים) מיעודה לפיציניים	8	9	3	2	(3)	4
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד	73	35	24	16	16	11
סך הכל	81	44	27	18	13	15

הוצאות תפעוליות ואחרות

		לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני		
	השני	2019	2020	
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
משכורות והוצאות נלוות	(18.4)	(415)	2,261	1,846
פחת והפחתות	23.1	68	295	363
הוצאות אחזקת בניינים וציוד	(8.4)	(38)	450	412
הוצאות אחרות	(4.4)	(39)	890	851
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	(10.9)	(424)	3,896	3,472

הוצאות תפעוליות ואחרות לפי רבעונים

		2019			2020	
	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני
במיליוני ש"ח						
משכורות והוצאות נלוות	1,136	1,125	1,043	1,021	935	911
פחת והפחתות	148	147	152	153	180	183
הוצאות אחזקת בניינים וציוד	227	223	227	244	228	184
הוצאות אחרות	435	455	514	658	460	391
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	1,946	1,950	1,936	2,076	1,803	1,669

ההוצאות התפעוליות והאחרות במחצית הראשונה של שנת 2020 מהוות 57.7% מסך כל ההכנסות לעומת 53.1% בתקופה המקבילה אשתקד ו-56.8% בכל שנת 2019. בנטרול הרווח ממכירת לאומי קארד 55.5%-ו-58.1% ליוני ודצמבר 2019 בהתאמה.

סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות (במונחים שנתיים) מהווה 1.35% מסך כל המאזן, לעומת 1.67% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 1.69% בכל שנת 2019.

הוצאות השכר ירדו בהשוואה לתקופה מקבילה אשתקד בעיקר על רקע הפרשות למענקים.

הוצאות שכר

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני			
	2020	2019	השינוי
	במיליוני ש"ח		
שכר ונלוות	1,679	2,090	(411)
הוצאות פנסייה, פיצויים ופרישה	167	171	(4)
סך הכל הוצאות שכר	1,846	2,261	(415)
			באחוזים (19.7)
			(2.3)
			(18.4)

הוצאות שכר לפי רבעונים

2020						2019					
רבעון שני		רבעון ראשון		רבעון רביעי		רבעון שלישי		רבעון שני		רבעון ראשון	
במיליוני ש"ח											
823		856		926		953		1,035		1,055	
88		79		95		90		90		81	
911		935		1,021		1,043		1,125		1,136	
שכר ונלוות											
הוצאות פנסייה, פיצויים ופרישה											
סך הכל הוצאות שכר											

להלן תמצית דוח על הרווח הכולל:

הרווח הכולל לתקופה המדווחת הסתכם לסך של 1,273 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 1,346 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפער בין הרווח הכולל לתקופה לרווח הנקי מקורו בעיקר בהתאמות להתחייבויות לעובדים על רקע עליית שיעור ההיוון בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתוספת התאמות בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך של כ-597 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס). התאמות אלה נזקפות ישירות לרווח כולל אחר ובתקופות מאוחרות יותר נזקפות לרווח והפסד.

יובהר כי בתקופה הנוכחית קיימת תנודתיות משמעותית בשוקי ההון בארץ ובעולם בעקבות התמשכות מגפת הקורונה, כך שהתנודתיות בשווי השוק של הנכסים הפיננסיים עלולה להימשך.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020 ו-2019

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק		רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק		רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים		התאמות בגין הצגת אגרות חוב (2018 - נירות ערך) מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק	רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים	התאמות בגין הצגת אגרות חוב (2018 - נירות ערך) מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	חלק הבנק ברווח כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	חלק הבנק ברווח כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני	התאמות בגין הצגת אגרות חוב (2018 - נירות ערך) מתרגום ^(א) נטו לאחר השפעת גידורים ^(ב)	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות לבעלי מניות הבנק
2,341	(33)	(126)	38	(6)	(2,280)	(126)	38
(487)	-	(21)	188	-	(654)	(21)	188
(2,828)	(33)	(147)	226	(6)	(2,934)	(147)	226
(1,904)	(18)	(155)	208	(16)	(1,988)	(155)	208
(780)	(10)	(39)	809	3	(1,566)	(39)	809
(2,684)	(28)	(194)	1,017	(13)	(3,554)	(194)	1,017

ראה הערות בעמוד הבא.

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לתקופה של שישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020 ו-2019

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
2018	(317)	(73)	-	(9)	(1,763)	(2,162)	(2,132)
שינוי נטו במהלך התקופה	570	(74)	-	3	(1,194)	(695)	(688)
השפעה מצטברת בגין היישום לראשונה של כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב ^(א)	(27)	-	-	-	-	(27)	(27)
מכירת מניות של חברה מאוחדת ^(ה)	-	-	-	-	23	23	19
יתרה ליום 30 ביוני 2019	226	(147)	-	(6)	(2,934)	(2,861)	(2,828)
2019	624	(199)	(2)	(13)	(3,948)	(3,538)	(3,495)
שינוי נטו במהלך התקופה	393	5	34	-	394	826	811
יתרה ליום 30 ביוני 2020	1,017	(194)	32	(13)	(3,554)	(2,712)	(2,684)

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
2018	(317)	(73)	(9)	-	(1,763)	(2,162)	(2,132)
שינוי נטו במהלך השנה	968	(126)	(4)	(2)	(2,208)	(1,372)	(1,355)
השפעה מצטברת בגין היישום לראשונה של כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב ^(א)	(27)	-	-	-	-	(27)	(27)
מכירת מניות של חברה מאוחדת ^(ה)	-	-	-	-	23	23	19
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019	624	(199)	(13)	(2)	(3,948)	(3,538)	(3,495)

(א) התאמות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ שמטבע הפעילות שלהן שונה ממטבע הפעילות של הבנק.

(ב) רווחים (הפסדים) נטו בגין גידור השקעה נטו במטבע חוץ.

(ג) ההתאמות בגין הטבות לעובדים כוללות את עלויות תכניות הפרישה מרצון שבוצעו.

(ד) השפעה מצטברת בגין יישום לראשונה של כללי החשבונאות המקובלים בבנקים בארה"ב בנושא מכשירים פיננסיים (ASU 2016-01) ולרבות העדכונים המתייחסים אליהם. ראה [ביאור 1.1 כדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2019](#).

(ה) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה, למידע נוסף ראה [ביאור 136 כדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-30 ביוני 2020 ב-517.7 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-469.1 מיליארד ש"ח לסוף 2019 - גידול של 10.3%, ובהשוואה ליוני 2019 גידול של 10.5%.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-113.2 מיליארד ש"ח, כ-21.9% מסך הנכסים. במחצית הראשונה של 2020 פחת השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-0.3%, פחת ביחס לאירו ב-0.1% ויוסף ביחס לליש"ט ב-6.7%. השפעת השינויים בשערי החליפין במחצית הראשונה של השנה על המאזן של הקבוצה היתה זניחה.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-1,608 מיליארד ש"ח ב-30 ביוני 2020, בהשוואה לסך של כ-1,621 מיליארד ש"ח בסוף 2019.

1. להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים

	31 בדצמבר		30 ביוני	
	השינוי	2019	2019	2020
	מדיצמבר 2019	2019	מיוני 2019	2020
	באחוזים		במיליוני ש"ח	
סך כל המאזן	10.5	469,134	517,650	
מזומנים ופיקדונות בבנקים	23.1	76,213	102,911	
ניירות ערך	22.2	84,949	98,672	
אשראי לציבור, נטו	2.4	282,478	284,415	
בניינים וציוד	(1.0)	3,043	2,910	
פיקדונות הציבור	11.5	373,644	416,956	
פיקדונות מבנקים	34.8	6,176	6,659	
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים	(2.3)	19,958	19,519	
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק	0.9	35,406	36,132	

2. להלן התפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים

	31 בדצמבר		30 ביוני	
	השינוי	2019	2019	2020
	מדיצמבר 2019	2019	מיוני 2019	2020
	באחוזים		במיליוני ש"ח	
אשראי תעודות, נטו	(50.4)	727	626	
ערבויות להבטחת אשראי, נטו	(3.9)	5,219	4,892	
ערבויות לרוכשי דירות, נטו	(0.3)	21,230	20,144	
ערבויות והתחייבויות אחרות, נטו	(0.7)	16,099	16,185	
מכשירים נגזרים ^(א)	(4.8)	763,365	771,135	
אופציות מכל הסוגים	(58.4)	218,622	210,825	

(א) כולל עסקאות "פורוורד", חוזי החלפות פיננסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי.

למידע נוסף ראה [ביאור 11](#).

האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי, הסתכם ב-30 ביוני 2020 לסך של כ-284.4 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-277.6 מיליארד ש"ח ליום 30 ביוני 2019, גידול בשיעור של כ-2.4% ובהשוואה לסך של כ-282.5 מיליארד ש"ח בסוף 2019, גידול בשיעור של כ-0.7%.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים ב-30 ביוני 2020 ב-19,766 מיליון ש"ח בהשוואה ל-18,141 מיליון ש"ח בסוף 2019, והמגלמים גם הם סיכוני אשראי.

משבר הקורונה

עם פרוץ משבר הקורונה, הבנק נערך באמצעים שונים לתת שירות ללקוחותיו, גם במסגרת עבודה מהבית. במשך כל התקופה, ניתן שירות רציף לכלל הלקוחות. כמו כן, בוצעו התאמות למוצרים הבנקאיים בהתאם למאפייני התקופה הייחודיים.

החשש של הלקוחות, בעיקר ביחס לאשראי המסחרי, מהשלכות המשבר וחוסר הוודאות באשר לעיתוי וקצב החזרה לשגרה, הביאו רבים מן הלקוחות לבקש אשראי או דחיית חלויות. הבנק העמיד אשראים במסגרת הקרן בערבות מדינה להלוואות לעסקים, נתן אפשרות להקפאת תשלומים (גרייס) בהלוואות משכנתא וכן אפשרות לדחיית פירעונות לתקופה מוגבלת בהלוואות ללקוחות הפרטיים והמסחריים. עד לסמוך לתאריך פרסום הדוח הכספי העמיד הבנק במסגרת הקרן בערבות מדינה להלוואות לעסקים כ-4.5 מיליארד ש"ח.

כמו כן, הבנק המשיך לקיים קשר רציף עם לקוחותיו בכדי ללוות אותם בתקופה זו בצורה מיטבית.

למידע נוסף בנוגע להשפעת משבר הקורונה ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

הרבעון השני התאפיין בחזרה מסוימת לשגרה, אך עדיין לא לשגרה מלאה במגזר העסקי. בשל קיטון הפעילות במשק, חלה ירידה בביקוש לאשראי במגזר העסקי. לאור המשבר המתמשך, פעילות המגזר העסקי מחייבת המשך מעקב ובקרה צמודים אחר ההתפתחויות.

להלן התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים

השינוי ללא השפעת הפרשי שער	31 בדצמבר		30 ביוני		
	2019	השינוי	2020	2020	
	באחוזים	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
2.7	2.7	2,275	83,954	86,229	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
(5.9)	(5.9)	(1,610)	27,398	25,788	אנשים פרטיים - אחר
4.1	4.0	2,483	62,187	64,670	בינוי ונדל"ן
1.7	1.5	425	28,212	28,637	מסחרי
0.2	0.1	24	20,134	20,158	תעשייה
(2.7)	(2.7)	(1,660)	60,593	58,933	אחר
0.8	0.7	1,937	282,478	284,415	סך הכל

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

סיכון אשראי בעייתי

להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות

31 בדצמבר		30 ביוני		2020		2019	
מאזני	חוץ מאזני	מאזני	חוץ מאזני	מאזני	חוץ מאזני	מאזני	חוץ מאזני
במיליוני ש"ח							
1,878	138	2,016	1,997	253	2,250	477	25
סיכון אשראי פגום, נטו							
2,425	363	2,788	2,106	271	2,377	477	25
סיכון אשראי נחות, נטו							
4,780	526	5,306	4,436	632	5,068	4,780	526
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, נטו							
סך הכל							

31 בדצמבר		30 ביוני	
מאזני	חוץ מאזני	מאזני	חוץ מאזני
במיליוני ש"ח			
5,393	4,920	1,580	1,460
סיכון אשראי בעייתי מסחרי			
6,973	6,380	1,667	1,312
סיכון אשראי בעייתי קמעונאי			
סך הכל			
יתרת ההפרשה להפסדי אשראי			
אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי			

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכונים אשראי וכיבוד 13](#).

לפרטים בדבר הנחיות הפיקוח על הבנקים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, ראה [ביאור 4.2.1](#).

ניירות ערך

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-30 ביוני 2020 הסתכמו ב-98.7 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-84.9 מיליארד ש"ח בסוף 2019, גידול של 16.2%.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לארבע קטגוריות: ניירות ערך למסחר, מניות שאינן למסחר, אגרות חוב זמינות למכירה ואגרות חוב מוחזקות לפדיון.

סיווג נייר ערך הנרכש על ידי הבנק לתיק ניירות ערך למסחר, לאגרות חוב זמינות למכירה, למניות שאינן למסחר או לתיק אגרות חוב מוחזקות לפדיון מתבצע במועד רכישתו ונעשה בהתאם לכוונת הבנק לשימוש בנייר. ניירות שנרכשים לצורכי מסחר (או במטרה לגדר רכיבים אחרים של התיק למסחר), לצורכי עשיית שוק או במסגרת חדר עסקאות, מסווגים לתיק ניירות ערך למסחר. ניירות הנרכשים במסגרת ניהול הנכסים וההתייבבות של הבנק מסווגים בתיק הזמין למכירה או כמניות שאינן למסחר (החל מיום 1 בינואר 2019). אגרות חוב הנרכשות על מנת להחזיקן עד לפדיון מסווגות בתיק המוחזק לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד. אגרות חוב זמינות למכירה מוצגות במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון ברווח כולל אחר שנקרא "התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן" בניכוי המס המתייחס. החל מיום 1 בינואר 2019 מניות שאינן למסחר שיש להן שווי הוגן זמין מוצגות במאזן לפי שווי הוגן וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד במסגרת הכנסות מימון שאינן מריבית ברווח והפסד ונקרא "רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו ממניות שאינן למסחר". ככל מקרה שבו קיימת ירידת ערך שהינה בעלת אופי אחר מזמני ההפרש נזקף לרווח והפסד. אגרות חוב מוחזקות לפדיון מוצגות במאזן לפי עלות מופחתת.

במחצית הראשונה של שנת 2020 נרשמה קרן הון חיובית מניירות ערך בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) לאור עלייה משמעותית בשווי ניירות הערך אשר חלה במהלך הרבעון השני.

יובהר כי בתקופה הנוכחית קיימת תנודתיות משמעותית בשוקי ההון בארץ ובעולם בעקבות התמשכות מגפת הקורונה, כך שהתנודתיות בשווי השוק של הנכסים הפיננסיים עלולה להימשך.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד

31 בדצמבר 2019				30 ביוני 2020			
אגרות חוב		אגרות חוב		אגרות חוב		אגרות חוב	
ניירות ערך למסחר ^(ב)	מניות לא למסחר ^(א)	מחזקות לפדיון למכירה ^(א)	מחזקות לפדיון	ניירות ערך למסחר ^(ב)	מניות לא למסחר ^(א)	מחזקות לפדיון למכירה ^(א)	מחזקות לפדיון
במיליוני ש"ח							
אגרות חוב							
38,927	2,715	33,132	3,080	48,168	7,924	36,234	4,010
של ממשלת ישראל							
18,334	213	18,121	-	19,419	262	19,157	-
של ממשלות זרות ^(א)							
101	101	-	-	594	527	67	-
של מוסדות פיננסיים בישראל							
9,798	201	9,597	-	9,651	163	9,488	-
של מוסדות פיננסיים זרים ^(א)							
9,445	154	7,748	1,543	10,036	124	7,604	2,308
מגובי נכסים (ABS) או מגובי משכנתאות (MBS)							
193	53	140	-	248	49	199	-
של אחרים בישראל							
4,439	87	3,530	822	6,764	71	5,746	947
של אחרים זרים							
3,712	-	3,712		3,792	19	3,773	
מניות וקרנות נאמנות							
84,949	3,524	3,712	72,268	5,445	98,672	9,139	3,773
סך כל ניירות הערך							
78,495	7,265			78,495	7,265		

- (א) כולל רווחים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 2,063 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2019 - 1,090 מיליון ש"ח).
 (ב) כולל רווחים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 51 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2019 - 25 מיליון ש"ח).
 (ג) מזה: ממשלת ארה"ב בסך 12,097 מיליון ש"ח (31 בדצמבר 2019 - 12,690 מיליון ש"ח).
 (ד) מרבית אגרות החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג supranational או עם גיבוי מדינות.

ליום 30 ביוני 2020 כ-79.5% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה, כ-9.3% כתיק למסחר, כ-3.8% כמניות שאינן למסחר וכ-7.4% כתיק לפדיון. כ-3.8% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 15.א](#).

התיק הזמין למכירה

- במחצית הראשונה של 2020 היה גידול ברווח כולל אחר בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לגידול בסך של 863 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.
 - במחצית הראשונה של 2020 נזקפו לרווח והפסד רווחים נטו ממכירת אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 220 מיליון ש"ח בהשוואה לרווחים נטו בסך 34 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.
- היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של אגרות חוב המוחזקות כתיק הזמין למכירה ליום 30 ביוני 2020 מסתכמת בסכום חיובי של 1,017 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום חיובי של 624 מיליון ש"ח בסוף 2019. סכומים אלה מייצגים רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.
- למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמינים למכירה שנזקפו להון ראה [ביאור 5](#).

התיק למסחר

- ב-30 ביוני 2020, בתיק למסחר יש כ-9.1 מיליארד ש"ח אגרות חוב, לעומת 3.5 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2019. נכון ל-30 ביוני 2020 התיק למסחר מהווה כ-9.3% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 4.1% ב-31 בדצמבר 2019.
- בגין אגרות חוב למסחר נרשמו במחצית הראשונה של 2020 בדוח רווח והפסד רווחים שמומשו וטרם מומשו בסך של 67 מיליון ש"ח לעומת רווחים בסך 63 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 30 ביוני 2020 בכ-3,792 מיליון ש"ח, מזה מניות סחירות 2,397 מיליון ש"ח ושאינן סחירות 1,395 מיליון ש"ח. החל מינואר 2019, שינויים בשווי ההון של מניות וקרנות שאינן למסחר שטרם מומשו יוכרו באופן שוטף ישירות בדוח רווח והפסד במקום ברווח הכולל האחר.

מסך כל ההשקעה 3,773 מיליון ש"ח מסווגים בתיק שאינו למסחר ו-19 מיליון ש"ח מסווגים בתיק למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 30 ביוני 2020 על סך של 521 מיליון ש"ח.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 5](#).

השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

א. השקעות באגרות חוב מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינים משכנתאות), שכולו מדורג בדרוג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-10.0 מיליארד ש"ח (כ-2.9 מיליארד דולר) ל-30 ביוני 2020 לעומת 9.4 מיליארד ש"ח בסוף 2019. מתוך התיק הנ"ל ל-30 ביוני 2020 כ-7.6 מיליארד ש"ח (כ-2.2 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות באגרות חוב מגובי נכסים בחו"ל ליום 30 ביוני 2020 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-5.7 מיליארד ש"ח. 93.30% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 30 ביוני 2020 הסתכמה עליית הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-115 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדרליים אמריקאים, מסתכם בכ-419 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-3.09 שנים בממוצע (מח"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות בסך של 1.9 מיליארד ש"ח, מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.4 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-4.6 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 5](#).

ב. השקעות בניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-30 ביוני 2020 כ-44.8 מיליארד ש"ח (12.9 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל. 41.7 מיליארד ש"ח (12.0 מיליארד דולר) הינן מאגרות החוב המסווגות בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 99.01% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרוג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה מוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכוני אש"א](#).

ליום 30 ביוני 2020 הסתכמה יתרת עליית הערך המצטברת בהון העצמי בגין אגרות חוב שאינם מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל, ושהם בתיק הזמין למכירה ב-1,044 מיליון ש"ח (שהם 687 מיליון ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 86.48% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-30 ביוני 2020 הסתכם ב-0.6 מיליארד ש"ח (0.2 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לרווח והפסד.

השקעות באגרות חוב - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-30 ביוני 2020 בכ-43.0 מיליארד ש"ח, מזה סך של 42.1 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-31.6% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.3 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.3 מיליארד ש"ח כולל קרן הון חיונית בסך של 2 מיליון ש"ח. כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

למידע נוסף ראה [ביאור 5](#).

פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו ב-30 ביוני 2020 בכ-417 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-374 מיליארד ש"ח ליום 30 ביוני 2019, גידול בשיעור של כ-11.5%, ובהשוואה לסך של כ-373.6 מיליארד ש"ח בסוף 2019, גידול של 11.6%.

הגידול הינו בין היתר על רקע מעבר של כספים משוק ההון לפיקדונות על רקע התנודות בשווקים עקב נגיף הקורונה, וגידול בפיקדונות של גופים מוסדיים.

להלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בקבוצת לאומי

		31 בדצמבר		30 ביוני	
		2019		2020	
		השינוי			
		במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
תיקי ניירות ערך ^(א)		815,120	(59,610)	755,510	(7.3)
נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול: ^{(א)(ב)}					
קרנות נאמנות		56,280	(13,970)	42,310	(24.8)
קופות גמל ופנסיה		150,291	6,733	157,024	4.5
קרנות השתלמות		130,336	5,505	135,841	4.2

- (א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעול ומשמורת.
 (ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.
 (ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שירותי ניהול תפעול, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים הסתכמו ב-30 ביוני 2020 בכ-19.5 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-20.0 מיליארד ש"ח בסוף 2019, קיטון בשיעור של 2.2% ובהשוואה ליוני 2019 קיטון של 2.3%.

תשקיף מדף והנפקת אגרות חוב

ביום 25 במאי 2018 פרסם הבנק תשקיף מדף בהתאם להיתר שהתקבל מרשות לניירות ערך. ביום 18 במאי 2020 החליטה הרשות לניירות ערך להאריך את התקופה להצעת ניירות ערך על פי תשקיף המדף עד ליום 24 במאי 2021.

ביום 29 בינואר 2020, הנפיק הבנק סך של 750 מיליון דולר ארה"ב ערך נקוב כתבי התחייבות נדחים סדרה לאומי \$ 2031. הסדרה נרשמה למסחר ברצף מוסדיים בבורסה בתל-אביב.

כתבי התחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031 עומדים לפדיון בתשלום אחד, לאחר 11 שנים ממועד הנפקתם, כאשר לבנק עומדת האפשרות לבצע פדיון מוקדם לאחר 6 שנים ממועד הנפקתם, בכפוף לתנאים מסוימים.

כתבי התחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031 נושאים ריבית שנתית קבועה בשיעור של 3.275% לשנה, עד ליום 29 בינואר 2026, אשר תשולם בתשלומים חצי שנתיים. במועד זה, בהינתן אי מימוש זכותו של הבנק לפדיון מוקדם, תעודכן הריבית הנקובה בכתבי התחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031, כך שמאותו מועד, הריבית השנתית תהיה שווה לסכום של תשואת אג"ח ממשלת ארה"ב ל-5 שנים במועד שינוי הריבית, ומרווח בשיעור של 1.631%, כמפורט במסמכי ההנפקה.

בהתקיים נסיבות לאירוע מכונן (אירוע מכונן לאי קיימות או אירוע מכונן לספיגת הפסדי קרן, המוקדם מביניהם), יומרו כתבי ההתחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031 למניות על פי ממוצע שערי הסגירה שנקבעו למניות הבנק בכורסה ב-14 ימי המסחר העוקבים האחרונים לפני היום בו נמסרה הודעת ההמרה (מתורגם לדולר ארה"ב לפי השער באותו מועד), או על פי שער הרצפה שנקבע (3.6048 דולר ארה"ב, כפוף להתאמות), כגובה מביניהם.

כתבי ההתחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031 כשירים להכלל בהון רובד 2 החל ממועדי הנפקתם.

על פי דוח הצעת מדף מיום 2 ביוני 2020 הנפיק הבנק ביום 4 ביוני 2020 סך של כ-2.4 מיליארד ש"ח אגרות חוב סדרה 181. אגרות החוב עומדות לפדיון בתשלום אחד ביום 5 בספטמבר 2023 ונושאות ריבית שנתית בשיעור של 1% והצמודות למדד המחירים לצרכן, אשר תשלום אחת לשנה ביום 5 בספטמבר של כל אחת מהשנים 2020 עד 2023 כולל. אגרות חוב סדרה 181 אינן מוכרות לצורך הון פיקוחי.

למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 17 בפברואר 2020, דיווח מידי מיום 19 במאי 2020 ודיווחים מידיים מיום 4 ביוני 2020.

ביום 30 ביוני 2020 נפרעו אגרות חוב סדרה 177 של הבנק בערך נקוב של כ-5.3 מיליארד ש"ח. אגרות חוב אלה לא היוו חלק מההון הפיקוחי של הבנק.

למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 8 ביולי 2020.

פדיון מוקדם של שטרי הון נדחים

ביום 8 ביולי 2020 החליט דירקטוריון הבנק לפדות בפדיון מוקדם מלא את שטרי הון סדרות 300 ו-301 אשר הונפקו לציבור באוגוסט 2009. בהתאם לכך, ביום 10 באוגוסט 2020 נפדו שטרי ההון בסכום כולל של כ-2.1 מיליארד ש"ח (כולל הפרשי הצמדה בסדרה 300). שטרי ההון נכללו באופן חלקי בהון הפיקוחי של הבנק ליום 30 ביוני 2020, בהתאם להוראות המעבר שבהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299, כמפורט בפרק [הון והלימות הון](#).

למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 8 ביולי 2020, דיווח מידי מיום 16 ביולי 2020 ודיווח מידי מיום 11 באוגוסט 2020.

הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 ביוני 2020 ב-36,132 מיליון ש"ח, לעומת 35,406 מיליון ש"ח בסוף 2019, גידול של 1.1%. העלייה נובעת בעיקר מהרווח לתקופה, העלייה בקרן הון בגין אגרות חוב זמינות למכירה ומירידה בהתחייבויות בגין הטבות לעובדים על רקע עליית ריבית ההיוון במהלך התקופה.

יחס הון המיוחס לבעלי מניות הבנק לסך מאזן ב-30 ביוני 2020 הינו 7.0% בהשוואה ל-7.5% ב-31 בדצמבר 2019.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 של הפיקוח על הבנקים.

מבנה הלימות ההון^(א)

31 בדצמבר		30 ביוני	
2019	2019	2020	2020
במיליוני ש"ח			
הון לצורך חישוב יחס ההון			
37,603	36,644	37,475	הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים
11,987	10,794	13,735	הון רובד 2, לאחר ניכויים
49,590	47,438	51,210	סך הכל הון כולל
יתרות משוקללות של נכסי סיכון			
288,340	286,328	296,428	סיכון אשראי
5,008	5,223	6,890	סיכויי שוק
23,116	23,212	22,715	סיכון תפעולי
316,464	314,763	326,033	סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון
יחס ההון לרכיבי סיכון			
11.88%	11.64%	11.49%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
15.67%	15.07%	15.71%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון

(א) למידע נוסף בגין מבנה הלימות ההון ראה [ביאור פא](#).

יחס הון עצמי רובד 1 ב-30 ביוני 2020 הינו 11.49%, ירידה של כ-0.39% לעומת 31 בדצמבר 2019.

הירידה ביחס הון עצמי רובד 1 נובעת, בעיקר, מהגידול בנכסי סיכון אשראי ונכסי סיכון שוק במהלך התקופה המדווחת.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201-211 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.

2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף, מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רובד 2

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 בדצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2020 תקרת ההכרה הינה 20%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע להנפקות כתבי התחייבויות נדחים שהנפיק הבנק בשנת 2020 והכשירים להיכלל בהון רובד 2 ראה פרק [אגרות חוב](#), [שטרי הון](#) ו**כתבי התחייבויות נדחים**.

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות > מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", כפי שהיתה בתוקף עד ליום 1 במרס 2020, תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5% וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדיור" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ואת יעד ההון הכולל, בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיור. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.25% ביחס ההון.

חוזר לתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא מדידה והלימות הון - חישוב דרישות להון מזערי ולתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא יחס המינוף

ביום 1 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות ולעדכון הוראה מספר 218 בנושא יחס המינוף. בהתאם לחוזר, ההוראות תוקנו כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% (חלף 20% על פי ההוראות טרם החוזר), מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-10%, ביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-13.5% וביחס מינוף שלא יפחת מ-6%. תוקף החוזר מיום פרסומו. לתיקון ההוראות אין השפעה על דרישות ההון המזערי של לאומי.

חוזר להתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) - הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250

ביום 29 במרס 2020 פרסם מכתב המפקחת על הבנקים בנושא "חלוקת רווחים בעקבות משבר הקורונה" (להלן: מכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020). במכתב הודיעה המפקחת על הפחתה בדרישות ההון הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים, וזאת בעקבות משבר הקורונה ובמסגרת מכלול הצעדים שנקטו על ידי בנק ישראל בעקבות המשבר. כמו כן, התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד והתכנית לרכישה עצמית של מניות, על רקע משבר הקורונה ואי הוודאות, מתוך ציפייה שהמקורות ההוניים שישתחררו כתוצאה מההקלה לא ישמשו לצורך חלוקת דיבידנדים או ביצוע רכישה עצמית של מניות.

ביום 31 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר בנושא התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250) (להלן: הוראת השעה), על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בעולם ובישראל. בין יתר הוראות החוזר נקבעה התאמה להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא "מדידה והלימות הון", כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% וביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5% (חלף 10%-13.5% בהתאמה, עובר לחוזר). הוראה זו חלה על לאומי.

תוקף הוראת השעה הוא עד ה-30 בספטמבר 2020, ורשאי המפקח, באישור הנגיד, להאריכה לתקופה נוספת שלא תעלה על שישה חודשים (להלן: תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

בהתאם, יעדי ההון המזעריים החלים על לאומי ליום 30 ביוני 2020 הינם יחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% ויחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5%.

ביום 27 באפריל 2020 פרסם בנק ישראל חוזר להתאמות נוספות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250). על פי החוזר, במטרה לסייע ולהפחית את השפעות המשבר על נוסטי המשכנתאות, נקבע בהוראת השעה כי בגין הלוואות לדיור אשר יועמדו בתקופת המשבר (החל מיום 19 במרס 2020 ועד תום תוקף ההוראה), לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% מיתרת הלוואה, הקבועה בסעיף 14א. להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור.

בהתאם להוראת השעה, ובתוספת דרישת ההון בגין יתרת הלוואות לדיור, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 30 ביוני 2020 הינן 9.25% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-12.75% ליחס הון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחנת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיום 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

לאור האמור במכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020 ובהוראת השעה, ובהתאם להפחתה בדרישות הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים בעקבות משבר הקורונה, כמפורט לעיל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5%.

למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 034294-01-2020).

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד לפיה מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 6 במרס 2019 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

כאמור לעיל, במכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020, התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד ותכנית הרכישה העצמית, על רקע משבר הקורונה. בהמשך לאמור במכתב, ולאור הוראת השעה (הוראה מספר 250), שפורסמה ביום 31 במרס 2020, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 להפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק.

למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 034294-01-2020).

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96	361
12 בנובמבר 2018	10 בדצמבר 2018	25.08	375
6 במרס 2019	3 באפריל 2019	18.40	275
26 במאי 2019	23 ביוני 2019	29.27	437
13 באוגוסט 2019	8 בספטמבר 2019	24.95	369
26 בנובמבר 2019	22 בדצמבר 2019	20.87	306
26 בפברואר 2020	23 במרס 2020	20.29	297

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

ביום 26 בפברואר 2020 אישר דירקטוריון הבנק תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהיקף שלא יעלה על 700 מיליון ש"ח, החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 26 בפברואר 2021. תכנית הרכישה תבוצע במסגרת המסחר בבורסה ו/או בעסקאות מחוץ לבורסה, באמצעות חבר בורסה חיצוני ובלתי תלוי שיפעל על פי ייפוי כוח בלתי חוזר, בהתאם למנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה רשות ניירות ערך. תכנית הרכישה תבוצע בשלושה שלבים נפרדים, שכל אחד מהם יהיה בלתי הדיר, בהתאם לתנאי מנגנון נמל מבטחים (להלן: "שלב א'", "שלב ב'" ו-"שלב ג'"). ביצוע שלב א' יחל ביום 1 במרס 2020, ויסתיים במוקדם מבין (א) יום 3 במאי 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 250 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב א', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ב', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ב' ביום המסחר השני ממועד פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת ההחלטה בדבר ביצוע שלב ב'. במקרה כזה, יסתיים שלב ב' במוקדם מבין: (א) יום 2 באוגוסט 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 250 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב ב', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ג', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ג' ביום המסחר השני ממועד פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת ההחלטה בדבר ביצוע שלב ג'. במקרה כזה, יסתיים שלב ג' במוקדם מבין: (א) יום 26 בפברואר 2021; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 700 מיליון ש"ח, בניכוי סך הרכישות שבוצעו בפועל במסגרת שלב א' ושלב ב'. אם לאחר סיום שלב א' או שלב ב', תתקבל החלטה שלא לבצע את שלב ב' או שלב ג', לפי העניין, יפרסם על כך הבנק דיווח מיידי.

אישור הפיקוח על הבנקים לביצוע תכנית הרכישה, כנדרש בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 332, התקבל ביום 25 בפברואר 2020, בכפוף לעמידה במגבלות וביעדי ההון, ובכלל זאת התנאי לפיו התכנית תופסק לאלתר אם במהלך תקופת התכנית יתברר כי על פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו הבנק אינו עומד ביחס הון עצמי רובד 1 של 10.9% לפחות.

ביום 2 באפריל 2020 הסתיים שלב א' שבמהלכו נרכשו 13,488,021 מניות בסך של 250 מיליון ש"ח. נכון למועד פרסום הדוח, בבעלות הבנק 71,824,258 מניות רדומות.

כאמור לעיל, בעקבות מכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020, בו התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד ותכנית הרכישה העצמית, על רקע משבר הקורונה, ולאור הוראת השעה (הוראה מספר 250), מיום 31 במרס 2020, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 להפסיק, בשלב זה, את המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק.

למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 034294-01-2020).

התאמות להון עצמי רובד 1

מדידת ההתייבובות בני זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתייבובות הינה בהתאם לריביות שוק וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לעניין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016.

ביום 13 בינואר 2020 התקבל אישור בנק ישראל להארכת תוקף האישור עד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2024 (כולל).

שינוי השיטה ממתן באופן משמעותי את התנדוטיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על ההון הפיקוחי על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 80% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכח אדם עד לסוף יוני 2018.

ביולי 2017, אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 60% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תכניות התייעלות נוספות.

ביום 29 ביולי 2019 חתם הבנק עם ארגון העובדים על הסכם קיבוצי מיוחד לשנים 2019-2022. כתוצאה מכך חל גידול חד פעמי בהתחייבות האקטוארית של הבנק בסך של כ-526 מיליון ש"ח לפני מס (כ-346 מיליון ש"ח אחרי מס).

במסגרת ההבנות הנוגעות להסכם הקיבוצי, אישר דירקטוריון הבנק יציאה בתכנית פרישה מרצון. עלות התכנית הסתכמה בכ-167 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 20% מעלויות תכנית זו.

בדצמבר 2019 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנתיים נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2021, במטרה לאפשר גיבוש תכניות התייעלות נוספות.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת של "באזל 3" להלימות ההון. במסגרת עדכונים אלה ואשר מקבלים לעיתים את הכינוי "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכוני השוק. שינויים אלה היו אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027. במרס 2020 פורסמה הודעה מטעם הגוף המפקח על ועדת באזל, שלפיה היישום של הסטנדרטים השונים הכלולים במסגרת העדכון הכוללת, יידחה בשנה ויחל ב-1 בינואר 2023, ויסתיים ב-1 בינואר 2028. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

באפריל 2019 הודיע הפיקוח על הבנקים על הכוונה להתחיל ליישם הנחיות של ועדת באזל משנת 2014 בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי" (SA-CCR), בתאריך 1 ביוני 2021 או שנה לאחר תאריך היישום בפועל באיחוד האירופי, המאוחר מביניהם. ביום 23 באפריל 2020 פורסם מכתב מהפיקוח על הבנקים בנושא "הבהרות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם אירוע הקורונה", ובמסגרתו נקבע, בין היתר, כי הבנקים רשאים להפסיק זמנית את היערכותם לטיסה בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי (SA-CCR)". ביום 22 ביולי 2020 פורסם מכתב הבהרות נוסף ובו נקבע כי הבנקים מתבקשים לחדש את היערכותם ליישום טיוטת ההוראה, שטרם נקבע מועד ליישומה.

דיווח של תאגידים בנקאיים וחכ"א בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות

ביום 1 ביולי 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "דיווח של תאגידים בנקאיים וחכ"א בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות" המאמץ את כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות. הנחיות החוזר מיושמות מיום 1 בינואר 2020. השפעת התקן נכון ליום 30 ביוני 2020 היא קטן של כ-0.04% ביחס הון עצמי רוברד 1.

למידע נוסף בגין תקן החכירות ראה [ביאור 1](#).

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף יוני 2020 בכ-326.0 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3.3 מיליארד ש"ח), יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ב-0.11% ואת יחס ההון הכולל ב-0.16%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רוברד 1 של לאומי לסוף יוני 2020 מסתכם בכ-37.5 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-51.2 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.31%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.08% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

יחס מינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רוברד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, בהתאם להתאמות פיקוחיות לעניין חישוב ההון. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכניות ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

31 בדצמבר		30 ביוני	
2019	2019	2020	
במיליוני ש"ח			
בנתוני המאוחד			
37,603	36,644	37,475	
הון רוברד 1			
512,173	514,063	558,261	
סך החשיפות			
יחס מינוף			
7.34%	7.13%	6.71%	
יחס מינוף			
6.00%	6.00%	6.00%	
יחס מינוף מזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים			

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף ראה [ביאור 9](#).

יחס המינוף ב-30 ביוני 2020 הינו 6.71%, ירידה של כ-0.63% לעומת 31 בדצמבר 2019.

הירידה ביחס המינוף נובעת, בין היתר, מגידול משמעותי בהיקף המאזן, בעיקר כתוצאה מגידול של כ-27 מיליארד ש"ח במזומנים ופיקדונות בבנקים וכ-14 מיליארד ש"ח בניירות ערך.

מגזרי פעילות - גישת ההנהלה

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת ההנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק. קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

למידע נוסף בדבר קווי עסקים בגישת הנהלה ראה פרק [מגזרי פעילות בדוחות הכספיים לשנת 2019](#).

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020												
בנק	קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך
										בנות בארץ	בנות בחו"ל	הכל
במיליוני ש"ח												
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו:												
מחיצוניים	258	275	488	1,021	270	256	203	112	-	21	238	2,121
בינמגזרי	179	(5)	(221)	(47)	6	(91)	(32)	164	6	2	(8)	-
הכנסות ריבית נטו	437	270	267	974	276	165	171	276	6	23	230	2,121
הכנסות שאינן מריבית	321	108	6	435	96	50	76	715	3	44	62	1,481
סך כל ההכנסות	758	378	273	1,409	372	215	247	991	9	67	292	3,602
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	170	266	108	544	134	104	57	(9)	(17)	3	59	875
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	622	233	58	913	158	56	30	92	206	38	176	1,669
רווח (הפסד) לפני מס	(34)	(121)	107	(48)	80	55	160	908	(180)	26	57	1,058
הפרשה (הטבה) למס	(11)	(41)	36	(16)	28	18	55	310	(44)	(3)	11	359
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	(23)	(80)	71	(32)	52	37	105	598	(136)	30	40	694

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019												
סך הכל	חברות בנות בחו"ל	חברות בנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	מכירת פרימיום ובנקאות פרטית	קמעונאות, פרימיום
במיליוני ש"ח												
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו:												
2,466	298	16	8	(101)	245	279	249	1,472	1,036	313	123	מחיצוניים
-	(10)	6	(3)	476	(88)	(117)	74	(338)	(782)	18	426	בינמגורי
2,466	288	22	5	375	157	162	323	1,134	254	331	549	הכנסות ריבית נטו
1,194	69	114	83	249	81	50	106	442	1	115	326	הכנסות שאינן מריבית
3,660	357	136	88	624	238	212	429	1,576	255	446	875	סך כל ההכנסות
288	25	1	(1)	(17)	29	30	45	176	15	84	77	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,950	191	48	278	103	31	68	183	1,048	72	282	694	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
1,422	141	87	(189)	538	178	114	201	352	168	80	104	רווח (הפסד) לפני מס
499	28	24	(25)	184	61	39	69	119	57	27	35	הפרשה (הטבה) למס
923	103	72	(164)	355	117	75	132	233	111	53	69	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020												
סך הכל	חברות בנות בחו"ל	חברות בנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	
במיליוני ש"ח												
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו:												
4,290	501	70	-	307	395	448	522	2,047	885	584	578	מחיצוניים
-	(17)	8	9	123	(61)	(125)	59	4	(353)	(4)	361	בינמגזרי
4,290	484	78	9	430	334	323	581	2,051	532	580	939	הכנסות ריבית נטו
1,727	133	52	1	139	156	112	211	923	11	230	682	הכנסות שאינן מריבית
6,017	617	130	10	569	490	435	792	2,974	543	810	1,621	סך כל ההכנסות
1,735	106	8	(24)	(4)	94	442	256	857	144	424	289	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
3,472	385	88	414	184	60	112	300	1,929	120	494	1,315	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
810	126	34	(380)	389	336	(119)	236	188	279	(108)	17	רווח (הפסד) לפני מס
320	27	2	(61)	133	115	(41)	81	64	95	(37)	6	הפרשה (הטבה) למס
462	84	19	(319)	256	221	(78)	155	124	184	(71)	11	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 30 ביוני 2020												
284,415	23,173	940	4,998	5,295	27,633	39,869	42,371	140,136	87,733	24,387	28,016	אשראי לציבור, נטו
416,956	24,089	-	4	82,050	7,233	22,022	61,070	220,488	-	44,331	176,157	פיקדונות הציבור
1,090,685	17,104	313,423	15,372	532,251	1,559	9,825	21,656	179,495	-	15,233	164,262	נכסים בניהול

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019												
סך הכל	חברות בנות בחו"ל	חברות בנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	קמיונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	
במיליוני ש"ח												
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו:												
4,586	582	31	2	79	433	496	482	2,481	1,483	634	364	מחיצוניים
-	(24)	8	(3)	399	(126)	(173)	152	(233)	(988)	31	724	בינמזרי
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו												
4,586	558	39	(1)	478	307	323	634	2,248	495	665	1,088	הכנסות שאינן מריבית
2,749	139	191	470	594	159	104	209	883	3	234	646	סך כל ההכנסות
7,335	697	230	469	1,072	466	427	843	3,131	498	899	1,734	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
270	22	4	(1)	(36)	11	(72)	82	260	6	146	108	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,896	423	106	547	180	64	140	381	2,055	142	539	1,374	רווח (הפסד) לפני מס
3,169	252	120	(77)	928	391	359	380	816	350	214	252	הפרשה למס
1,120	52	34	52	317	134	123	130	278	119	73	86	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
2,015	180	71	(129)	612	257	236	250	538	231	141	166	
יתרות ליום 30 ביוני 2019												
277,634	23,854	769	5,741	5,605	25,586	37,868	39,449	138,762	83,595	25,653	29,514	אשראי לציבור, נטו
374,007	24,234	-	374	78,696	6,536	16,836	51,501	195,830	-	37,879	157,951	פיקדונות הציבור
1,073,552	17,293	282,525	21,170	509,730	1,660	21,415	23,754	196,005	-	17,670	178,335	נכסים בניהול

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019												
בנק	קמעונאות, פרמיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות בחו"ל	סך הכל
במיליוני ש"ח												
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו:												
מחיצוניים	927	1,271	2,311	4,509	972	888	821	522	1	81	1,047	8,841
בינמגזרי	1,224	43	(1,294)	(27)	305	(255)	(194)	192	3	12	(36)	-
הכנסות ריבית נטו	2,151	1,314	1,017	4,482	1,277	633	627	714	4	93	1,011	8,841
הכנסות שאינן מריבית	1,294	454	3	1,751	413	205	323	1,366	420	324	279	5,081
סך כל ההכנסות	3,445	1,768	1,020	6,233	1,690	838	950	2,080	424	417	1,290	13,922
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	231	329	7	567	80	(124)	71	(37)	(13)	7	58	609
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	2,870	1,097	278	4,245	721	350	133	371	1,059	204	825	7,908
רווח (הפסד) לפני מס	344	342	735	1,421	889	612	746	1,746	(622)	206	407	5,405
הפרשה (הטבה) למס	118	117	251	486	304	209	255	597	(141)	48	72	1,830
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	226	225	484	935	585	403	491	1,151	(481)	141	297	3,522
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019												
אשראי לציבור, נטו	29,192	25,110	85,390	139,692	40,661	37,696	26,387	8,358	5,760	958	22,966	282,478
פיקדונות הציבור	156,934	39,125	-	196,059	53,313	20,632	6,940	74,326	10	-	22,364	373,644
נכסים בניהול	186,261	18,175	-	204,436	24,183	21,766	2,294	547,613	20,734	313,901	17,100	1,152,027

מגזרי פעילות פיקוחיים

לגבי תיאור מגזרי הפעילות העיקריים ראה פרק [מגזרי פעילות פיקוחיים בדוחות הכספיים לשנת 2019](#).

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות חו"ל	סך הכל
הכנסות (הוצאות) ריבית נטו	561	15	471	171	345	10	320	(2)	230	2,121
הכנסות שאינן מריבית	238	35	185	67	126	51	707	8	64	1,481
סך כל ההכנסות	799	50	656	238	471	61	1,027	6	294	3,602
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	225	-	322	57	226	(7)	(6)	-	58	875
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	611	17	359	102	91	56	76	181	176	1,669
רווח (הפסד) לפני מס	(37)	33	(25)	79	154	12	957	(175)	60	1,058
הפרשה (הטבה) למס	(18)	12	(5)	31	62	3	351	(88)	11	359
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	(19)	21	(20)	48	92	9	607	(87)	43	694

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות חו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו	636	29	579	218	392	60	261	2	289	2,466
הכנסות שאינן מריבית	241	33	193	77	139	50	363	29	69	1,194
סך כל ההכנסות	877	62	772	295	531	110	624	31	358	3,660
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	77	-	111	16	64	2	(5)	-	23	288
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	774	22	416	126	107	65	59	190	191	1,950
רווח (הפסד) לפני מס	26	40	245	153	360	43	570	(159)	144	1,422
הפרשה (הטבה) למס	12	13	85	53	111	15	236	(55)	29	499
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	14	27	160	100	249	28	344	(104)	105	923

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח										
4,290	484	(6)	477	50	689	369	1,020	37	1,170	הכנסות (הוצאות) ריבית נטו
1,727	132	8	77	125	265	150	392	74	504	הכנסות שאינן מריבית
6,017	616	2	554	175	954	519	1,412	111	1,674	סך כל ההכנסות
1,735	105	-	1	(2)	606	158	524	-	343	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
3,472	385	360	149	112	186	209	751	40	1,280	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
810	126	(358)	404	65	162	152	137	71	51	רווח (הפסד) לפני מס
320	27	(114)	178	23	64	56	49	25	12	הפרשה (הטבה) למס
462	84	(244)	213	42	98	96	88	46	39	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 30 ביוני 2020										
289,048	23,507	-	-	1,037	72,169	29,406	63,266	289	99,374	אשראי לציבור, ברוטו
416,956	24,089	-	-	74,774	59,298	43,775	71,429	26,324	117,267	פיקדונות הציבור
1,090,685	17,104	-	41,865	797,757	59,214	22,529	53,086	38,914	60,216	נכסים בניהול
לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח										
4,586	559	2	283	108	743	434	1,114	64	1,279	הכנסות ריבית נטו
2,749	139	420	727	92	283	153	379	72	484	הכנסות שאינן מריבית
7,335	698	422	1,010	200	1,026	587	1,493	136	1,763	סך כל ההכנסות
270	22	-	(21)	(4)	(9)	16	184	-	82	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
3,896	423	362	150	124	209	257	805	51	1,515	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,169	253	60	881	80	826	314	504	85	166	רווח לפני מס
1,120	51	24	356	28	283	112	178	30	58	הפרשה למס
2,015	182	36	511	52	543	202	326	55	108	רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 30 ביוני 2019										
280,988	24,157	-	-	1,946	67,775	28,251	61,564	332	96,963	אשראי לציבור, ברוטו
374,007	24,234	-	-	72,438	50,052	38,958	57,962	23,769	106,594	פיקדונות הציבור
1,073,552	17,295	-	62,197	734,155	71,749	26,180	50,556	43,713	67,707	נכסים בניהול

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	מס
במיליוני ש"ח										
8,841	1,011	5	448	174	1,457	864	2,199	115	2,568	הכנסות ריבית נטו
5,081	279	369	1,541	170	559	306	760	145	952	הכנסות שאינן מריבית
13,922	1,290	374	1,989	344	2,016	1,170	2,959	260	3,520	סך כל ההכנסות
609	58	-	(30)	(6)	27	31	372	-	157	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
7,908	825	813	273	253	497	502	1,581	100	3,064	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
5,405	407	(439)	1,746	97	1,492	637	1,006	160	299	רווח (הפסד) לפני מס
1,830	72	(216)	661	36	536	229	360	57	95	הפרשה (הטבה) למס
3,522	297	(223)	1,070	61	956	408	646	103	204	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019										
285,806	23,219	-	-	3,399	67,167	29,578	62,727	346	99,370	אשראי לציבור, ברוטו
373,644	22,364	-	-	68,329	53,531	40,919	57,988	23,717	106,796	פיקדונות הציבור
1,152,027	17,100	-	45,377	819,923	75,156	26,786	52,402	46,867	68,416	נכסים בניהול

חברות מוחזקות עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים העוסקים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-30 ביוני 2020 בכ-11.8 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-12.0 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2019 והתרומה של החברות המוחזקות במחצית הראשונה של 2020 לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה ברווח בסך 34 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 154 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-30 ביוני 2020 ב-8,100 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-8,062 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2019. התרומה של החברות המאוחדות בארץ לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה במחצית הראשונה של 2020 ברווח בסך 19 מיליון ש"ח, בהשוואה לרווח בסך 70 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברה לנאמנות של בנק לאומי לישראל בע"מ

ביום 17 באפריל 2018 הושלמה העסקה בין הבנק להרמטיק למכירת 75% ממניות החברה לנאמנות. להשלמת העסקה לא היתה השפעה מהותית על התוצאות הכספיות.

ביום 29 ביוני 2020 מימש הבנק את אופציית המכר שניתנה לו במסגרת עסקת המכירה ומכר להרמטיק את יתרת החזקותיו (בשיעור של 25%) בחברה לנאמנות. עם מימוש האופציה כאמור, הבנק אינו מחזיק עוד במניות החברה. למימוש האופציה כאמור אין השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של הבנק.

למידע נוסף ראה דיווחים מיידיים מיום 17 באפריל 2018 (מס' אסמכתא: 2018-01-039355) ומיום 29 ביוני 2020 (מס' אסמכתא: 2020-01-060400).

חברות מאוחדות בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל ב-30 ביוני 2020 הסתכם ב-3,723 מיליון ש"ח בהשוואה ל-3,874 מיליון ש"ח בסוף 2019.

התרומה של השלוחות בחו"ל לרווח הנקי בשקלים של הקבוצה במחצית הראשונה של 2020 הסתכמה ברווח בסך 15 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 83 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה [ביאור 10](#).

בנק לאומי ארה"ב

ביום 9 במרס 2020 בוצעה חלוקת דיבידנד בסך של 73 מיליון דולר. חלקו היחסי של בנק לאומי מכח החזקותיו ב-BLC, הינו כ-62 מיליון דולר.

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

פרק זה נכתב בפירוט רב [בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019 ובדוח על הסיכונים לשנת 2019](#) על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוחות אלו.

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושיאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכוני אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכוני שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק כרוכה בסיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכון רגולציה, סיכון ציות, סיכון משפטי, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי, סיכון מודלים, סיכון סביבתי, סיכון הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון מאקרו-כלכלי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

השפעת משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית הינן משמעותיות ביותר ומלוות בירידה ניכרת של התוצר הגלובלי השנה ובהתאם לכך תתכן גם השפעה מהותית על עסקי הבנק, לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים על רקע שיעורי האבטלה וההאטה בפעילות הכלכלית.

בהתאם להערכה סובייקטיבית, כתוצאה מהמשבר ואי הבהירות ביחס להתפתחות התחלואה, צעדי הסגירה במשק והמדיניות הכלכלית עלתה רמת החומרה של הסיכון המערכתי העולמי והסיכון המערכתי המקומי ברבעון השני לשנת 2020 ל"גבוהה". רמת חומרת סיכון האשראי הכולל וחומרת סיכון איכות לווים ובטחונות עלתה ברבעון השני לשנת 2020, ל"בינונית-גבוהה". התפרצות הנגיף מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי. משבר הקורונה, הצפוי להביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול במידה ניכרת מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים מאוד, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, פנאי, בידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים. הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

לא חלו שינויים נוספים בחומרת גורמי הסיכון ביחס [לטבלה שפורסמה בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכוני אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכונים אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של ההפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיר, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

במהלך התקופה המדווחת בוצעו התאמות בניהול סיכון האשראי ואושרו הוראות שעה למדיניות האשראי. לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי.

השפעת משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית הינן משמעותיות ומלוות בירידה ניכרת של התוצר הגלובלי השנה ובהתאם לכך תתכן גם השפעה מהותית על עסקי הבנק, לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים על רקע עלייה בשיעורי האבטלה והאטה בפעילות הכלכלית.

פעילות ענפי המשק השונים לא הושפעה באופן זהה מהמשבר. קיימים תחומים במעגל הפגיעה הראשון בהם נגרמה פגיעה משמעותית דוגמת: תירות, תעופה, תרבות ובידור ושירותי אוכל, וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. כמו כן, על רקע ההתפרצות המחודשת של הנגיף והיעדר תרופה/חיסון בטווח הנראה לעין, עולה אי הוודאות הנובעת מהשפעה של סגרים נוספים על ענפי המשק השונים. גם בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. במידה שגל ההדבקה הנוכחי יצבור תאוצה ובעקבותיו ההגבלות, הפגיעה בקרב שיעור הבלתי מועסקים ומשקי הבית צפויה להיות גבוהה אף יותר.

עם זאת, לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי של הבנק. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, לרבות סמכויות האשראי. ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

בעקבות המשבר גדלו ההוצאות להפסדי אשראי והסתכמו במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 1,735 מיליון ש"ח. עיקר הגידול הינו בהפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי, כמפורט להלן:

ההפרשה להפסדי אשראי של הבנק מהווה אומדן המבוסס על שיקול דעת משמעותי שהופעל ברבעון זה בסביבה משתנה המאופיינת בחוסר וודאות חריג.

תהליך ההפרשה כולל שלושה שלבים מרכזיים, אשר הותאמו לנסיבות המשבר:

1. זיהוי ואיתור לווים בעלי אינדיקטורים שליליים, לרבות לווים אשר נפגעו ממשבר הקורונה, או פועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר.
2. ביצוע הוצאות להפסדי אשראי המבטאות את ההפסד הצפוי לבנק ברמה הפרטנית (Individual). מאחר שהשפעות המשבר עדיין לא ניכרות במישור הפרטני, משקל משמעותי מיוחס בתהליך ההפרשה במחצית הראשונה של השנה למישור הקבוצתי, כדלקמן.

3.

ביצוע הפרשות המבטאות את ההפסד הצפוי לבנק ברמה הקבוצתית (Collective). במסגרת זו, התבסס הבנק על המידע הקיים בידיו, כגון: היקף המחיקות, פרופיל הסיכון של ענף המשק, סיווג החוב, תאבון הסיכון, תנאי הכלכלה וכיו"ב. במחצית הראשונה של השנה הושם דגש על השינוי במאפייני הסיכון של ענפי המשק השונים ובהערכות הכלכליות, בעיקר ביחס לשיעור האבטלה והצמיחה. החמרה בכל אחד מפרמטרים אלה צפויה להביא להגדלת ההפרשה להפסדי אשראי. במסגרת זו הובאו בחשבון שיעור אבטלה ממוצע צפוי בשנת 2020 של כ-7% וצמיחה שלילית בשנת 2020 בשיעור של כ-8%. זאת ועוד, בתקופה המדווחת שולבה בתהליך גיבוש אומדני ההפרשה בחינה של מצב הלקוחות אשר נפגעו מהמשבר במישורו, או הפועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר, ונאמדה האפשרות שלקוחות אלה יחוו הידרדרות במצבם הכספי עד כדי סיווגים בסיווג בעייתי. במסגרת זו חושבו מספר תרחישים המייצגים נסיבות ומצבים אשר לדעת הבנק הינם במנעד הסבירות, להם יוחסו משקלות לצורך כימות האומדן הטוב ביותר. יודגש כי בעטייה של אי הוודאות הרבה האופפת את הנסיבות הנוכחיות - ובהתאם - הקושי הקיים בזיהוי, הכרה ומדידה של הפסדי האשראי, אומדן הפסדי האשראי בצל המשבר הינו תוצאה של הנחות והערכות אשר בשלב זה קשה עד מאד לקבוע את סבירותן. קושי זה מתגבר על רקע פעולות למיתון השפעות המשבר אשר עשויות לטשטש את השלכותיו על סיכון האשראי של הלקוחות, כגון דחיות תשלומים ותכניות הסיוע הממשלתי.

נוכח ההשתנות התכופה בתנאים הכלכליים והמשקיים, הבנק בחן מחדש את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים. עם זאת, שינויים בהערכות, באומדנים ובתחזיות יכולים להשפיע באופן משמעותי על ההפרשה להפסדי אשראי.

הערכות ותחזיות כלכליות ואחרות באשר למשך המשבר וחומרתו עלולות להשתנות באופן תכוף ומשמעותי, ולפיכך נתונות בחוסר וודאות גבוה. משכך, קשה להעריך או לצפות כיצד ישתנה מצב הלקוחות והתנהגותם.

קשה להעריך כיצד שינויים פוטנציאליים במשתנה כלשהו עלולים להשפיע על ההפרשה להפסדי אשראי בכללותה, הואיל והבנק התחשב במנעד רחב של גורמים, מדדים ואינדיקטורים בתהליך גיבוש האומדן. ייתכן ששינויים במשתנים אלה לא יחולו באותו שיעור, או לא יהיו עקביים בהשפעתם על הרכיבים השונים של תיק האשראי. יתר על כן, שינויים עתידיים באומדן ההפרשה להפסדי אשראי יכולים לנבוע מגורמים שונים ומגוונים, כגון שינויים ביתרות האשראי, תמהיל האשראי הענפי, איכות הלווים, מחיקות, סיווגים חשבונאיים וכיוצא באלה.

למרות האמור לעיל, על מנת להמחיש את רגישות ההפרשה וכדי לבחון את ההשפעה האלטרנטיבית של הנחות והערכות אחרות, השתמש הבנק בתרחישים השונים אשר גובשו לצורך בסיס האומדן, והשווה אותם ליתרת ההפרשה שהוכרה במועד המאזן וכומתה על בסיס הקצאת משקלות לתרחישים אלה. במסגרת זו, הניח הבנק שבתרחיש אופטימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו הידרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה נמוך יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס, נסיבות שעשויות להיות מלוות ברמת אבטלה נמוכה מזו ששימשה בתרחיש הבסיס לצד צמיחה חיובית בתוצר שתהיה אף גבוהה מרמתה טרום המשבר. מאידך, הניח הבנק באופן אלטרנטיבי כי בתרחיש פסימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו ההידרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה גבוה יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס, נסיבות שעלולות להיות מלוות ברמת אבטלה אשר תעלה בשנה הקרובה לכיוון שיעור דו ספרתי ממוצע, לצד צמיחה בתוצר הנמוכה ביחס לזו ששימשה בתרחיש הבסיס. הבנק השווה את תוצאות שני התרחישים האלטרנטיביים המתוארים לעיל ליתרת ההפרשה להפסדי אשראי שהוכרה בדוחותיו הכספיים ליום 30 ביוני 2020. מבלי להתחשב בהשפעות של קיזוז או קורלציה, ההשפעה של האמור לעיל, באופן היפותטי, עשויה להביא להקטנת ההפרשה להפסדי אשראי בכ-520 מיליון ש"ח, או עלולה להביא להגדלתה בכ-350 מיליון ש"ח. יודגש כי טווח זה יכול להיות רחב אף יותר, ככל שהנחות העומדות בבסיסו ישתנו.

ניתוח זה הינו סובייקטיבי במידה גבוהה ואינו מיועד, או מתיימר, להעריך שינויים עתידיים בהפרשה להפסדי אשראי מסיבות רבות, ביניהן:

- השפעות השינויים עלולות שלא להתנהג באופן ליניארי
- קיימים קשרי גומלין, אשר עשויים להיות מהותיים, בין השינויים
- המשבר השפיע על תחומים רבים במהירות, בעוצמה ובדפוס שלא נראו באחרונה בהיסטוריה, ולכן חוסר הוודאות מעיב על כל תהליך אמידה
- שינויים משמעותיים בחומרת המשבר ובמשכו, ההשפעות של תמיכה ממשלתית, התפתחויות במישור הבריאותי ומהירות ההתאוששות יכולים להשפיע באופן משמעותי על אומדני ההפרשה, ללא קשר לרגישויות שהומחשו לעיל.

הבנק סבור שהאומדן הקיים הינו נאות במועד הדיווח. הואיל ושיקול דעת משמעותי הופעל במסגרת ניתוח זה, ייתכן שאחרים אשר יבצעו ניתוחים דומים יגיעו למסקנות שונות.

יובהר כי חוסר הוודאות לגבי אופן התפתחות המשבר והשלכותיו על הכלכלה הריאלית עדיין גבוהים, כך שההפרשה יכול ותשתנה - תגדל או תקטן - בעתיד בסכומים מהותיים בהתאם להתפתחויות ובעטיו של חוסר הוודאות כמתואר לעיל.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו להתמודד עם אתגרי התקופה ולצלוח את המשבר העמיד הבנק אשראי ללקוחותיו באמצעות הקרנות בערכות מדינה לאשראי לעסקים ואישר בקשות לשינוי בתנאי הלוואות של לקוחות משקי הבית ולקוחות עסקיים שנקלעו למשבר זמני.

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר הקורונה

הבנק יישם את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור. בנוסף, הבנק אימץ את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 אשר עודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות. בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה הנ"ל פועל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים ולקוחות עסקיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם בעיקר באמצעות דחיית תשלומים.

דחיית התשלומים ניתנה ללווים שערכ המשבר שילמו את הלוואות כסדרן ושנקלעו למשבר זמני עקב נגיף הקורונה, כשלהערכת הבנק צפוי כי יצלחו את המשבר.

בהתייחס לאשראי צרכני ולאשראי עסקי, החלק הארי של הדחיות נכון למועד הדוח הוא עד 3 חודשים, ונעשה בהארכת תקופת הלוואה במנגנון של דחיית תשלום הקרן. התהליך לווה בהגדרת מתווה סמכויות ייעודי. הרוב המכריע של מבקשי הדחיות נענה בחיוב.

בהלוואות לדיור מרבית דחיות התשלומים ניתנו במתכונת של גרייס מלא (קרן וריבית), כאשר התשלומים הנדחים, בתוספת ריבית והפרשי הצמדה, נפרסו על יתרת תקופת המשכנתא. כ-64% מהלקוחות חזרו לשלם את המשכנתא כרגיל. נכון לסמוך למועד פרסום הדוחות, 10% בלבד מסך המשכנתאות עדיין בסטטוס של הקפאת תשלומים.

בהתאם למתווה בנק ישראל נקבע כי שינויים בתנאי הלוואות לא גורמים באופן אוטומטי לסיווג של הלוואות כחובות בעייתיים בארגון מחדש.

למידע נוסף ופירוט לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך פרק זה וכן [בדוח על הסיכונים](#).

פרטים בדבר יתרת החובות^(א), לגביהם בוצעו שינויים בתנאים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 30 ביוני 2020, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי בעקבות הדחיה

ליום 30 ביוני 2020			
מזה:			
יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים	יתרת האשראי כפיגור של 30 ימים או יותר ^(ב)	יתרת האשראי שסווג כבעייתי	יתרת התשלומים שנדחו בפועל
במיליוני ש"ח			
6,268	31	338	588
9,954	1	73	466
20,535	3	107	367
4,071	27	98	299
40,828	62	616	1,720

(א) כולל יתרות שתקופת הדחיה בגינן הסתיימה.

(ב) חלק מהחובות כפיגור 30 ימים או יותר, סווגו כבעייתיים.

הערות:

1. סוג הלקוח מבוסס על מגזרי פעילות - גישת הנהלה.
2. עד סמוך לפרסום הדוח הכספי, יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים הסתכמה בכ-43.5 מיליארד ש"ח ויתרת התשלומים שנדחו בפועל הסתכמה בכ-2.2 מיליארד ש"ח.

מידע בדבר יתרת התשלומים שנדחו בפועל החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 30 ביוני 2020 לפי תקופת הדחיה

ליום 30 ביוני 2020					
יתרת התשלומים שנדחו בפועל	עסקי ומסחרי	עסקים קטנים	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	אנשים פרטיים - אחר	
במיליוני ש"ח					
1,384	466	414	272	232	חובות לגביהם בוצעה דחיה מצטברת של עד 3 חודשים
285	-	128	90	67	חובות לגביהם בוצעה דחיה מצטברת של יותר מ-3 חודשים ועד 6 חודשים
51	-	46	5	-	חובות לגביהם בוצעה דחיה מצטברת של יותר מ-6 חודשים
1,720	466	588	367	299	סך הכל

בנפרד מהמתווה הנ"ל, החל מחודש אוגוסט הבנק יאפשר בתנאים מסוימים, ללקוחות אשר שילמו את הלוואות הדיור שלהם כסידור, לקבל דחיה של תשלום קרן הלוואה (גרייס חלקי) לתקופה של עד שנתיים.

הלוואות בערבות מדינה

על רקע התפרצות נגיף הקורונה, הבנק חתם על הסכם עם המדינה להעמדת הלוואות בערבות מדינה במסגרת "קרן קורונה", שייעודה סיוע לעסקים (קטנים, בינוניים וגדולים), שנקלעו לקשיים תזרימיים כתוצאה ממשבר נגיף הקורונה. תנאי הלוואות נקבעו על ידי משרד האוצר והם אחידים לכל סוגי הלוואים.

כספי הקרן מיועדים להעמדת הלוואות למימון פערי תזרים לעסקים.

קיימים שלושה מסלולי הלוואה - מסלול כללי, מסלול מוגבר ומסלול לעסקים גדולים:

- מסלול כללי - סכום הלוואה מקסימלי עד 24% מהמחזור השנתי, אך לא יותר מ-20 מיליון ש"ח
- מסלול מוגבר (החל מ-21 ביוני 2020) - סכום הלוואה מקסימלי עד 24% מהמחזור השנתי, אך לא יותר מ-10 מיליון ש"ח
- עסקים גדולים - סכום הלוואה מקסימלי עד 8% מהמכירות, ולא יותר מ-100 מיליון ש"ח, הנמוך מבניהם. בחברות היי טק: 8% מהמחזור או 8% מסך ההוצאות, למעט הוצאות מימון, לפי הגבוה מבין השניים, אך לא יותר מ-100 מיליון ש"ח.

תקופת האשראי: שנה עד 5 שנים, דחיית תשלומי הקרן עד 6 חודשים בהלוואות עד שנתיים.

בהלוואות מעל שנתיים ניתן לתת גרייס של 12 חודשים.

במסלול הכללי והמוגבר בשנה הראשונה הריבית על הגרייס משולמת על ידי המדינה.

בטחונות לקוח: עד 5% מגובה הלוואה המאושרת.

הסיכון באשראי זה מגודר על ידי המדינה על פי השיעורים הספציפיים הבאים: עד 85% באשראי ספציפי ולא יותר מ-15% לכלל התיק במסלול הכללי. עד 95% באשראי ספציפי ולא יותר מ-60% לכלל התיק במסלול המוגבר (מיועד לעסקים שנפגעו באופן משמעותי ממשבר הקורונה, לפי מבחנים שקבע משרד האוצר). במסלול לעסקים גדולים עד 75% בהלוואה הבודדת ולא יותר מ-12% לכלל התיק במסלול לעסקים גדולים.

מידע בדבר אשראי שניתן בערבות מדינה במסגרת ההתמודדות עם משבר נגיף הקורונה ליום 30 ביוני 2020

סיווג לקוח	סכום האשראי שניתן במיליוני ש"ח
עסקים קטנים	1,839
עסקי ומסחרי	1,831
סך הכל	3,670

הערות:

1. סיווג הלקוחות מבוסס על מגזרי פעילות - גישת הנהלה.
2. עד סמוך לפרסום הדוח העמיד הבנק במסגרת הקרן בערבות המדינה הלוואות לעסקים בסך של כ-4.5 מיליארד ש"ח. בנוסף אישר הבנק הלוואות בסך של כ-0.3 מיליארד ש"ח שטרם נמשכו על ידי הלקוחות.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים

30 ביוני 2020			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:^(א)			
193,052	85,498	24,361	302,911
סיכון אשראי מאזני			
85,335	2,721	17,423	105,479
סיכון אשראי חוץ מאזני			
278,387	88,219	41,784	408,390
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
4,251	431	1,561	6,243
א. לא בעייתי			
4,742	905	658	6,305
ב. סך הכל בעייתי ^(ב)			
1,960	879	238	3,077
השגחה מיוחדת			
577	-	88	665
נחות			
2,205	26	332	2,563
פגום			
8,993	1,336	2,219	12,548
סך הכל סיכון אשראי מאזני			
1,010	-	32	1,042
סיכון אשראי חוץ מאזני			
10,003	1,336	2,251	13,590
סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
185	879	70	1,134
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)			
288,390	89,555	44,035	421,980
סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור			
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
2,003	-	262	2,265
א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית			
8	-	-	8
ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראי שסולקו			
2,011	-	262	2,273
סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור			
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.78%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים (המשך)

30 ביוני 2019			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:^(א)			
188,131	81,514	25,562	295,207
סיכון אשראי מאזני			
86,385	2,216	16,815	105,416
סיכון אשראי חוץ מאזני			
274,516	83,730	42,377	400,623
סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי			
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
1,968	457	1,740	4,165
א. לא בעייתי			
4,744	879	576	6,199
ב. סך הכל בעייתי ^(ב)			
2,258	850	199	3,307
השגחה מיוחדת			
308	-	68	376
נחות			
2,178	29	309	2,516
פגום			
6,712	1,336	2,316	10,364
סך הכל סיכון אשראי מאזני			
1,078	-	25	1,103
סיכון אשראי חוץ מאזני			
7,790	1,336	2,341	11,467
סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
107	850	51	1,008
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)			
282,306	85,066	44,718	412,090
סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור			
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
1,885	-	264	2,149
א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית			
9	-	-	9
ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראי שסולקו			
1,894	-	264	2,158
סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור			
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.76%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים (המשך)

31 בדצמבר 2019			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:^(א)			
189,787	83,117	25,740	298,644
סיכון אשראי מאזני			
84,484	2,573	16,748	103,805
סיכון אשראי חוץ מאזני			
274,271	85,690	42,488	402,449
סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי			
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
1,973	472	1,684	4,129
א. לא בעייתי			
4,175	830	613	5,618
ב. סך הכל בעייתי ^(ב)			
1,524	830	229	2,583
השגחה מיוחדת			
426	-	73	499
נחות			
2,225	-	311	2,536
פגום			
6,148	1,302	2,297	9,747
סך הכל סיכון אשראי מאזני			
865	-	19	884
סיכון אשראי חוץ מאזני			
7,013	1,302	2,316	10,631
סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
92	830	58	980
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)			
281,284	86,992	44,804	413,080
סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור			
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
1,910	-	234	2,144
א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית			
8	-	-	8
ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראי שסולקו			
1,918	-	234	2,152
סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור			
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.75%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

תנועה ביתרת פגומים

תנועה בחובות פגומים בגין אשראי לציבור

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
2,220	-	311	2,531	יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה
818	26	126	970	חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה
(13)	-	-	(13)	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום
(274)	-	(34)	(308)	חובות פגומים שנמחקו
(541)	-	(71)	(612)	חובות פגומים שנפרעו
(9)	-	-	(9)	התאמה מתרגום דוחות כספיים
2,201	26	332	2,559	יתרת חובות פגומים לסוף התקופה

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
2,380	31	340	2,751	יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה
742	-	78	820	חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה
(25)	-	(1)	(26)	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום
(311)	-	(40)	(351)	חובות פגומים שנמחקו
(583)	-	(68)	(651)	חובות פגומים שנפרעו
(34)	(2)	-	(36)	התאמה מתרגום דוחות כספיים
2,169	29	309	2,507	יתרת חובות פגומים לסוף התקופה

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
729	-	290	1,019	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה
498	-	98	596	ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה
-	-	-	-	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב
(51)	-	(29)	(80)	חובות בארגון מחדש שנמחקו
(297)	-	(71)	(368)	חובות בארגון מחדש שנפרעו
-	-	-	-	התאמות מתרגום דוחות כספיים
879	-	288	1,167	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש (המשך)

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
1,318	8	319	1,645
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה			
170	-	69	239
ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה			
-	-	-	-
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב			
(60)	-	(29)	(89)
חובות בארגון מחדש שנמחקו			
(537)	-	(64)	(601)
חובות בארגון מחדש שנפרעו			
(14)	(1)	-	(15)
התאמה מתרגום דוחות כספיים			
877	7	295	1,179
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה			

גילוי, הערכה, סיווג וכללי הפרשה להפסדי אשראי

בנושא הוצאות בגין הפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים שנכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2011 והעדכונים של הוראות אלו ממועד זה. הבנק נוהג לאמוד, להעריך ולעדכן את גובה הפרשה להפסדי אשראי באופן שוטף, בהתאם לניסיון העבר, ניתוח מצבם של הלווים הנבחנו באופן פרטני, וכן בהתאם לתחזיות כלכליות והערכות לגבי השווקים והסקטורים העסקיים השונים.

תנועה ביתרת ההפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2020			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
372	-	167	539
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת התקופה			
267	-	-	267
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי			
(274)	-	(34)	(308)
מחיקות חשבונאיות			
122	-	65	187
גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות			
-	-	-	-
התאמות מתרגום דוחות כספיים			
487	-	198	685
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה			

לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
459	4	150	613
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת התקופה			
(12)	-	(34)	(46)
הכנסות בגין הפסדי אשראי			
(311)	-	(40)	(351)
מחיקות חשבונאיות			
252	-	74	326
גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות			
(1)	-	-	(1)
התאמות מתרגום דוחות כספיים			
387	4	150	541
יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה			

למידע נוסף בנוגע לאופן קביעת שיטורי הפרשה קבוצתית ראה פרק [מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים](#).
למידע נוסף בנוגע להפרשות ראה [ביאור 6](#).

להלן פירוט מדדי סיכון האשראי

31 בדצמבר		30 ביוני	
2019	2019	2020	
באחוזים			
0.89	0.89	0.89	
0.34	0.36	0.39	
1.54	1.72	1.65	
0.22	0.19	1.19	
(0.24)	(0.09)	(0.13)	
1.16	1.19	1.60	
131.49	133.79	181.05	
94.79	95.42	125.45	
(20.04)	(7.90)	(8.31)	

(א) על בסיס שנתי.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

30 ביוני 2020						
הפסדי אשראי ^(א)			מזה:	מזה:	מזה:	סיכון
יתרת	מחיקות	הוצאות	סיכון	סיכון	דירוג	אשראי
הפרשה	חשבונאיות	(הכנסות)	אשראי	אשראי	ביצוע	אשראי
להפסדי	נטו	אשראי	פגום	בעייתי ^(ד)	אשראי ^(ה)	כולל ^(א)
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
(493)	64	153	341	620	25,652	26,737
תעשייה						
(448)	26	117	140	362	54,624	55,087
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(א)						
(335)	(5)	54	229	408	30,885	31,658
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן						
(729)	50	421	455	1,093	29,974	31,507
מסחר						
(197)	(15)	14	8	15	32,504	32,519
שרותים פיננסיים						
(857)	92	404	529	1,274	44,167	45,987
ענפים אחרים						
(3,059)	212	1,163	1,702	3,772	217,806	223,495
סך הכל מסחרי^(א)						
(602)	2	138	-	879	88,055	89,356
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור						
(798)	91	233	311	653	41,381	43,610
אנשים פרטיים - אחר						
(4,459)	305	1,534	2,013	5,304	347,242	356,461
סך הכל ציבור - פעילות בישראל						
(3)	-	1	-	-	53,386	53,387
בנקים בישראל וממשלות בישראל						
(4,462)	305	1,535	2,013	5,304	400,628	409,848
בנין פעילות לווים בחו"ל						
(603)	80	200	782	1,669	61,148	65,519
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל						
-	-	-	29	29	56,091	56,120
בנקים וממשלות בחו"ל						
(603)	80	200	811	1,698	117,239	121,639
סך הכל פעילות בחו"ל						
(5,065)	385	1,735	2,824	7,002	517,867	531,487
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל						

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 304,830,114,287,14,796,2,694,94,880 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,841 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 ביוני 2019						
הפסדי אשראי ^(א)						
מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:	מזה:
סיכון	דירוג	ביצוע	אשראי	סיכון	מחיקות	יחידות
אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי
כולל ^(א)	אשראי ^(ה)	אשראי ^(ד)	פגום	הכנסות	חשבונאיות	הפרשה
אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	אשראי	נטו	אשראי
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
תעשייה	25,533	24,733	796	427	62	131
בנינו ונדל"ן - בינוי ^(א)	50,453	49,770	487	132	23	7
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	30,268	29,727	540	435	(5)	(23)
מסחר	30,702	29,639	996	553	113	56
שרותים פיננסיים	33,321	33,304	16	5	(48)	(7)
ענפים אחרים	45,959	44,490	1,256	345	(24)	(16)
סך הכל מסחרי^(א)	216,236	211,663	4,091	1,897	121	148
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	84,628	83,322	850	-	15	12
אנשים פרטיים - אחר	44,199	41,871	589	310	75	68
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	345,063	336,856	5,530	2,207	211	228
בנקים בישראל וממשלות בישראל	41,654	41,654	-	-	-	(3)
סך הכל פעילות בישראל	386,717	378,510	5,530	2,207	211	228
בנין פעילות לווים בחו"ל						
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	67,027	63,767	1,566	528	59	37
בנקים וממשלות בחו"ל	47,234	47,232	-	-	-	-
סך הכל פעילות בחו"ל	114,261	110,999	1,566	528	59	37
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	500,978	489,509	7,096	2,735	270	265

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בנין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 291,580, 118,149, 11,100, 2,963, 77,186 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בנין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בנין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,513 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

31 בדצמבר 2019

הפסדי אשראי ^(א)						
ייתר	מחיקות	הוצאות (הכנסות)	מזה: סיכון	מזה: סיכון	מזה: דירוג ביצוע	סיכון כולל ^(א)
הפרשה להפסדי אשראי	חשבונאיות נטו	בנין הפסדי אשראי	אשראי פגום	אשראי בעייתי ^(ד)	אשראי ^(ה)	
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
(409)	189	89	388	640	24,029	24,938
תעשייה						
(356)	24	29	118	294	52,222	52,689
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(א)						
(273)	(37)	(128)	331	436	30,401	30,837
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן						
(357)	210	235	433	776	29,343	30,151
מסחר						
(168)	12	(6)	5	18	33,848	33,866
שרותים פיננסיים						
(543)	37	48	366	1,047	44,057	45,177
ענפים אחרים						
(2,106)	435	267	1,641	3,211	213,900	217,658
סך הכל מסחרי^(א)						
(466)	29	22	-	830	85,491	86,786
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור						
(656)	111	135	311	629	42,077	44,393
אנשים פרטיים - אחר						
(3,228)	575	424	1,952	4,670	341,468	348,837
סך הכל ציבור - פעילות בישראל						
(2)	-	(1)	-	-	43,616	43,616
בנקים בישראל וממשלות בישראל						
(3,230)	575	423	1,952	4,670	385,084	392,453
סך הכל פעילות בישראל						
בנין פעילות לווים בחו"ל						
(486)	92	186	919	1,710	60,981	64,243
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל						
-	-	-	-	-	47,688	47,688
בנקים וממשלות בחו"ל						
(486)	92	186	919	1,710	108,669	111,931
סך הכל פעילות בחו"ל						
(3,716)	667	609	2,871	6,380	493,753	504,384
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל						

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בנין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 298,888, 111,819, 10,970, 1,470, 81,237 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בנין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בנין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,902 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה לענפי המשק האחרים, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

האשראי לענף הנדל"ן תואם את תיאבון הסיכון של הבנק לאור רמת הסיכון והתמחור ההולם. בשל כך ומתוך רצון להמשיך ולהיות דומיננטיים במימון ענף הנדל"ן הבנק פועל לניצול מיטבי ואפקטיבי של המגבלות הפנימיות והרגולטוריות בנושא.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק תוך ניטור המגמות בנתונים המאקרו כלכליים במשק וניטור התפתחות מאפייני הסיכון של סגמנט זה בבנק.

בנוסף, מנותח הסיכון לתחום הנדל"ן במסגרת תרחיש קיצון מערכתי שהבנק בוחן. במסגרת זו הפסדי האשראי מפולחים לפי ענפי המשנה ובחנים אל מול תיאבון הסיכון.

בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, מקפיד הבנק על פיזור גיאוגרפי בין הפרויקטים בהתייחס לביקושים הצפויים וכן על פיזור בין ענפי הפעילות השונים.

בהמשך לפוליסות דומות שנרכשו בעבר, נרכשה בדצמבר 2019 פוליסת ביטוח חדשה לתיק ערבויות מכוח חוק מכר (דירות) ולהתחייבות להוצאת ערבויות אלה ממבטחי משנה בינלאומיים, בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. רכישת הביטוח מאפשרת להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה "כמפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה). הביטוח הינו בגין פרויקטים שיחלו עד ליום 31 בדצמבר 2020.

ביום 12 בינואר 2020 פרסם בנק ישראל עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בנושא מגבלת חבות ענפית. העדכון מאפשר לבנקים להעמיד אשראי נוסף בהיקף של 4% מתיק האשראי למימון פרויקטים תשתיתיים אשר נכללים במסגרת ענף "עבודות הנדסה אזרחית", מעבר לאשראי בהיקף של 20% לשאר תחומי הבינוי והנדל"ן.

השפעת משבר הקורונה

ככלל ההערכה היא כי ענף "הבנייה למגורים" יפגע פחות מענפים אחרים ורוב החברות אשר נכנסו "חזקות" למשבר, לאחר עשור של גאות בתחום, יעברו אותו בצורה טובה יחסית לחברות הפעילות בענפי משק אחרים. יחד עם זאת צפויה השפעה משמעותית על שוק המניבים, משרדים ומסחר גדול וההערכה היא כי שיעורי התפוסה ירדו.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בענף באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר. ביום 15 במרס 2020 במסגרת ההקלות הרגולטוריות ושירותים לציבור, שניתנו למערכת הבנקאית על רקע התפשטות נגיף הקורונה, קבע בנק ישראל שבנקים יוכלו להגדיל את האשראי לענף הבינוי והנדל"ן, כך שסך האשראי (בניכוי תשתיות לאומיות) יעלה משיעור של 20% ל-22% מסך כל תיק האשראי של הבנק (סך המגבלה, כולל תשתיות, תעמוד על 24%). תוקף ההוראה מסתיים ביום 30 בספטמבר 2020 (להלן - מועד תום תוקף ההוראה). עם זאת, כדי לאפשר לבנק לחזור לשיעור של 20%, תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים ובלבד ששיעור החבות לא יעלה על השיעור במועד תום תוקף ההוראה.

נכון ליום 30 ביוני 2020 הבנק עומד במגבלות הרגולטוריות הקבועות בהוראה.

למידע נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק [סיכוני אשראי בדוח על הסיכונים וכדוח הדיסקרטיון וההנהלה לשנת 2019](#).

קבוצת לווים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

ביום 1 באוגוסט 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים תיקון להוראה הנ"ל. על פי התיקון, חשיפה של בנק ל"קבוצת לווים חברת כרטיסי אשראי" לא תעלה על 15% מהון התאגיד הבנקאי, וזאת בדומה למגבלה החלה על חשיפה ל"קבוצת לווים בנקאית". הוראה זו תכנס לתוקף באופן מדורג בתוך 3 שנים ממועד ההפרדה של חברת כרטיסי האשראי מהתאגיד הבנקאי.

ביום 27 באוקטובר 2019 פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון נוסף להוראה הנ"ל. העדכון קובע כי חבות נטו של לווה העוסק בפעילות ספקולטיבית ושאינו לווה מפוקח, תוגבל לשיעור של 10% מהון התאגיד הבנקאי (חלף מגבלה של 15%). מגבלה זו תחול גם על החבות המצטברת של לווים כאמור השייכים לקבוצת לווים העוסקים בפעילות ספקולטיבית (זאת חלף מגבלת קבוצת לווים רגילה של 25%).

תחולת ההוראה לבנק העומד במגבלות הינה ביום פרסומה. בנק שאינו עומד במגבלות נדרש לצמצם את החריגה של החשיפה בשיעורים רבעוניים קבועים עד ליום 1 ביולי 2020.

נכון ליום 30 ביוני 2020, הבנק עומד במגבלות הקבועות בהוראה.

חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

30 ביוני 2020			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
מאזנית	חוץ מאזנית ^(א)	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
29,368	6,283	35,651	ארה"ב
18,651	7,540	26,191	בריטניה
4,067	1,902	5,969	צרפת
1,389	1,734	3,123	שוויץ
3,556	1,461	5,017	גרמניה
21,918	2,207	24,125	אחרות
78,949	21,127	100,076	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,135	238	1,373	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
1,029	755	1,784	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
804	223	1,027	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

¹ קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לווים אחת. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חשיפה למדינות זרות (המשך)

30 ביוני 2019			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
מאזנית	חוץ מאזנית ^(א)	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
24,143	6,396	30,539	ארה"ב
16,086	12,428	28,514	בריטניה
2,783	1,661	4,444	צרפת
1,793	1,620	3,413	שוויץ
4,724	1,323	6,047	גרמניה
16,322	2,143	18,465	אחרות
65,851	25,571	91,422	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,007	149	1,156	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
1,472	956	2,428	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
222	37	259	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)
31 בדצמבר 2019			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
מאזנית	חוץ מאזנית ^(א)	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
29,086	6,771	35,857	ארה"ב
13,232	8,660	21,892	בריטניה
3,604	1,756	5,360	צרפת
1,070	1,762	2,832	שוויץ
5,486	1,356	6,842	גרמניה
17,484	2,069	19,553	אחרות
69,962	22,374	92,336	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,108	206	1,314	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
1,412	827	2,239	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
406	150	556	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

(א) החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.

(ב) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני, סיכון אשראי מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.

(ד) החשיפה למדינות ה-GIPS כוללת את המדינות: יוון, איטליה, פורטוגל וספרד.

(ה) החשיפה למדינות ה-LDC כוללת את המדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות, שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.

(ו) חשיפה למדינות זרות עם בעיות נזילות כפי שהוגדר על ידי בנק ישראל (מדינה אשר מקבלת סיוע כספי מ-IMF או שהתחייבויותיה מדורגות בדירוג אשראי CCC או נמוך יותר). הסכום מתייחס ל-11 מדינות (ב-30 ביוני 2019 מתייחס ל-11 מדינות, ב-31 בדצמבר 2019 מתייחס ל-13 מדינות).

חלק ב' - לימים 30 ביוני 2020, 30 ביוני 2019 ו-31 בדצמבר 2019, אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, חברות החזקה בנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים פיננסיים אחרים.

הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שמולם יש חשיפות אשראי קבוצתיות.

השפעת משבר הקורונה

במהלך הרבעון הראשון על רקע ההשלכות המהותיות של אירוע נגיף הקורונה והתנודתיות הגבוהה בשווקים הפיננסיים חל גידול במרווחי האשראי של כלל המוסדות הפיננסיים המקומיים והזרים שאליהם חשוף הבנק. במקביל לתנודתיות בשווקים והחששות ממיתון עולמי החלו הבנקים המרכזים בעולם במהלכים במטרה לתמוך במערכות הפיננסיות בעולם ובכלל זה צעדים כגון: הקלה בדרישות ההון, הקלה ביישום רפורמות חשבונאיות, מתן כלי נזילות לבנקים ועוד.

ברבעון השני חל צמצום משמעותי במרווחי האשראי של הבנקים ומוסדות פיננסיים זרים אליהם חשוף הבנק.

הבנק המשיך את הניטור אחר מוסדות פיננסיים זרים זאת כחלק מאופן ניהול החשיפה למוסדות פיננסיים זרים והתאים את החשיפה בהתאם לשינויים אותם זיהה בסביבת הסיכון. ניהול זה מביא בחשבון בין היתר:

- יחסים פיננסיים שונים כגון יחסי ההון, יחסי הנזילות ועוד כפי שמפורסמים על ידי הבנקים.
- הערכת השוק כפי שמשקפת בשווי השוק של מניותיהם ובסיכון כפי שנאמד בעזרת נגזרי האשראי (CDS) ומרווחי האג"ח שלהם.
- הדירוג על פי סוכנויות הדירוג הבינלאומיות.
- חוסנה הפיננסי של המדינה בה נמצא מרכז פעילותו של הבנק.
- הצעדים שנקטה המדינה במטרה לתמוך במערכת הפיננסית שלה ובכלכלתה.
- מגבלות כמותיות על היקף החשיפה לבנק בודד ולמדינה.

עיקר החשיפה לבנקים ומוסדות פיננסיים זרים הינה בדירוגי השקעה. הבנק אינו סבור כי בנקים ומוסדות פיננסיים אלו נמצאים ברמת סיכון גבוהה.

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים^(*)

ליום 30 ביוני 2020			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ⁽¹⁾	סיכון אשראי מאזני ⁽²⁾	
במיליוני ש"ח			
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(*)			
23,795	731	23,064	AAA עד AA-
6,890	697	6,193	A+ עד A-
776	230	546	BBB+ עד BBB-
181	6	175	BB+ עד B-
-	-	-	נמוך מ: B-
161	-	161	ללא דרוג
31,803	1,664	30,139	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים^(א) (המשך)

ליום 30 ביוני 2019			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי מאזני נוכחי ^(ב)	במיליוני ש"ח
19,595	786	18,809	חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(א)
5,068	539	4,529	AA- עד AAA
395	100	295	A- עד A+
45	8	37	BBB- עד BBB+
-	-	-	B- עד BB+
167	-	167	נמוך מ: B-
25,270	1,433	23,837	ללא דרוג
-	-	-	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

ליום 31 בדצמבר 2019			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי מאזני נוכחי ^(ב)	במיליוני ש"ח
19,343	762	18,581	חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(א)
4,996	470	4,526	AA- עד AAA
451	231	220	A- עד A+
171	11	160	BBB- עד BBB+
-	-	-	B- עד BB+
148	-	148	נמוך מ: B-
25,109	1,474	23,635	ללא דרוג
-	-	-	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דיילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
 (ב) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-30 ביוני 2020 בשווי של 645 מיליון ש"ח (ב-30 ביוני 2019 - 497 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2019 - 527 מיליון ש"ח).
 (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).
 (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנות S&P ו-Moody's בלבד לדירוג המוסדות הפיננסיים הזרים אליהם קיימת חשיפת אשראי.

הערות:

- חשיפות האשראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 5](#)).
- חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
- למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודיילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 11](#).

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

התפתחויות בסיכוני אשראי

ההתפתחויות שחלו במשק בשנים האחרונות (סביבת ריבית נמוכה, ביצועי מחיר למשתכן ועלייה מתונה במחירי הדיור) הביאו לגידול משמעותי בהיקף האשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה. תיק הלוואות לדיור מנוטר באופן שוטף תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון. בכלל זה מבוצע מעקב אחר התפלגות האשראי לפי בסיסי הצמדה, יכולת החזר חודשי, ריבית, שיעור מימון ודירוג אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק. הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוקחת בחשבון את יכולת החזר של הלווה, בסיס הצמדה והריבית, שיעור המימון ועוד, זאת תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים. במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, בעלי קרקע היסטוריים וכיו"ב. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, בפיקוח גיאוגרפי, ולאחר שכל לווה עובר בדיקת יכולת סילוק הלוואה.

במהלך התקופה המדווחת חל גידול בהעמדות אשראי חדש ("ביצועים") בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה ביחס לתקופה המקבילה אשתקד.

הלך נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

שיעור השינוי	לשישה חודשים שהסתיימו ביום 30 ביוני	
	2019	2020
ב-%	במיליוני ש"ח	
מכספי הבנק	6,605	7,653
מכספי האוצר	79	74
סך כל הלוואות חדשות	6,684	7,727
הלוואות שמחזרו	1,167	1,578
סך כל ביצועים	7,851	9,305

השפעת משבר הקורונה

כתוצאה ממשבר הקורונה, בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. במידה שגל ההדבקה הנוכחי יצבור תאוצה ובעקבותיו ההגבלות, הפגיעה בקרב שיעור הבלתי מועסקים ומשקי הבית צפויה להיות גבוהה אף יותר. מניסיון עבר, לפרמטר זה עלולה להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לדיור.

לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק הלוואות לדיור של הבנק. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון והתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו לצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל.

ביום 15 במרס 2020 פרסם בנק ישראל מספר הקלות רגולטוריות ובהן: הקלה במגבלות על הלוואות למשקי בית לכל מטרה במשכון דירה. הבנק אימץ הקלה זו בכדי לסייע ללקוחותיו לאחר שהשתכנע כי הלקוחות הללו יוכלו לצלוח את המשבר.

הבנק יישם את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור.

ביום 27 באפריל 2020 פרסם בנק ישראל הוראת שעה על פיה הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות משכנתא בהתבסס על הכנסתם טרם היציאה לחל"ת ובהתקיים מספר תנאים. אישור זה צפוי לסייע ללקוחות הבנק לקבל משכנתא בתקופה של יציאה לחל"ת או ירידה למשרה חלקית בשל משבר הקורונה.

כמו כן, הבנק אימץ את המתווה האחיד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 ושעודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות.

ביום 13 ביולי 2020 הודיע בנק ישראל על הרחבת המתווה המקיף לדחיית תשלומי הלוואות, לפיו לקוחות שכבר קיבלו דחיה של תשלומי המשכנתא, יוכלו לדחות את התשלומים עד לסוף שנת 2020, גם אם הדחיה עולה על 6 חודשים. לקוחות שטרם דחו את תשלומי המשכנתא יבקשו לעשות זאת, יוכלו לדחות את התשלומים לתקופה של 6 חודשים. התקופה להגשת הבקשה לדחיית תשלומי משכנתא הארכה עד לתאריך 30 באוקטובר 2020. הבנק פועל בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה המעודכן לאישור בקשות של לווים לשינוי בתנאי הלוואותיהם.

בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווים הנ"ל פעל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים לשינוי בתנאי המשכנתא שקבלו מהבנק. החל מחודש אוגוסט 2020 הבנק יאפשר בתנאים מסוימים ללקוחות אשר שלמו את הלוואות הדיור שלהם כסדרן, לקבל דחיה של תשלום קרן ההלוואה (גרייס חלקי) לתקופה של עד שנתיים.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

	יתרת תיק האשראי	
	שיעור השינוי	במיליוני ש"ח
31 בדצמבר 2018	3.8	79,944
31 בדצמבר 2019	4.8	83,746
30 ביוני 2020	2.8	86,033

בשנים 2018 ו-2019 חל גידול בהיקף האשראי לדיור. הגידול נמשך גם במחצית הראשונה של שנת 2020, בין היתר על רקע ההתעוררות בשוק הנדל"ן כתוצאה מהבשלת פרויקטים של מחיר למשתכן.

במסגרת הניטור אחר מוקדי הסיכון בתיק ההלוואות לדיור נערך מעקב גם על מאפייני התיק ומאפייני האשראי החדש, וביניהם על התפלגות האשראי החדש לפי שיעורי מימון (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד בעת העמדת מסגרת האשראי) ויחס החזר (יחס החזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין החזר החודשי).

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו לפי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך כל תיק האשראי במיליוני ש"ח	מגזר לא צמוד		מגזר צמוד מדד		מגזר מט"ח	
	ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית משתנה	
	שיעור מתיק	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק	יתרה במיליוני ש"ח	שיעור מתיק	יתרה במיליוני ש"ח
79,944	41.3	33,038	15.8	18,503	1.2	959
83,746	41.0	34,311	16.1	19,012	0.9	732
86,033	40.9	35,165	16.0	19,153	0.8	674

התפתחות האשראי החדש לדיור על פי מסלולי ריבית בישראל

להלן התפתחות ביצועי האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משנתה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חיי הלוואה):

2018		2019			2020		
ממוצע שנת	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	
שיעור מביצוע							
באחוזים							
17.1	19.7	22.0	20.3	20.3	18.8	16.7	קבועה - צמודה
17.2	20.4	19.0	19.4	18.1	18.7	18.5	משתנה כל 5 שנים ומעלה - צמודה
-	-	-	-	0.1	-	-	משתנה עד 5 שנים - צמודה
28.1	23.2	23.2	24.4	26.5	29.1	28.0	קבועה - לא צמודה
5.3	3.7	3.0	3.3	2.9	2.8	3.3	משתנה כל 5 שנים ומעלה - לא צמודה
32.0	33.0	32.6	32.3	31.9	30.6	33.4	משתנה עד 5 שנים - לא צמודה
0.3	-	0.2	0.3	0.2	-	0.1	משתנה - מט"ח

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה בתקופה המדווחת עמד על 55.1% בדומה לכ-55.0% במהלך שנת 2019 ושנת 2018. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגזרי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד בתקופה המדווחת עמד על 32.6% בדומה ל-32.5% בשנת 2019.

נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל

במהלך התקופה המדווחת הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של 3.3 מיליארד ש"ח מכספי הבנק.

ההלוואה הממוצעת שהועמדה על ידי הבנק במחצית ראשונה לשנת 2020 היתה 781 אלפי ש"ח, לעומת 728 אלפי ש"ח בשנת 2019 ו-732 אלפי ש"ח בשנת 2018.

להלן יתרת תיק הלוואות לדיור והיתרות מעל 90 יום פיגור בישראל

שיעור הסכום בפיגור	סכום בפיגור	יתרת חוב רשומה במיליוני ש"ח	
ב-%			
1.07	862	80,417	31 בדצמבר 2018
0.99	830	84,212	31 בדצמבר 2019
1.01	879	86,635	30 ביוני 2020

יתרת הפרשה להפסדי אשראי ליום 30 ביוני 2020, הכוללת את הפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור הינה 602 מיליון ש"ח המהווה 0.70% מיתרת האשראי לדיור, לעומת יתרת הפרשה ליום 31 בדצמבר 2019, בסך של 466 מיליון ש"ח המהווה 0.56% מיתרת האשראי לדיור.

התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

2018	2019			2020			שיעור מימון
	ממוצע ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	
							באחוזים ^(א)
17.4	16.9	18.0	17.9	16.0	18.7	19.9	מעל 60 ועד 70 כולל
15.5	16.4	19.2	17.4	16.8	19.4	18.2	מעל 70 ועד 75 כולל
0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.2	0.1	מעל 75

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

התפתחות שיעור מימון, יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 30 ביוני 2020 עומד על 45.1% בדומה לשנת 2019. יחס זה מחושב בהתבסס על שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

יחס ההחזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין ההחזר החודשי. שיעור ההלוואות שהועמדו במחצית הראשונה של שנת 2020 בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי עמד על 0.3% מסך העמדות האשראי החדשות, לעומת 0.5% בשנת 2019.

חישוב זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 329.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור במחצית הראשונה של שנת 2020, בהן מועדי הפירעון על פי חוזי הלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד בממוצע על כ-38% מסך האשראי החדש שהועמד, גבוה במעט מהשיעור הממוצע במהלך השנים 2019 ו-2018.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת ההחזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לווים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

במטרה להתמודד עם היקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, הורחבו וחוזקו בשנים האחרונות מספר פונקציות, הן בחטיבה הבנקאית המהווה קו הגנה ראשון, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך מרכזי בהתוויית תיאכון הסיכון ובהכוונת הניהול השוטף של פעילות זאת.

לאור העלייה שחלה בשנים האחרונות ברמת המינוף של משקי הבית בישראל, בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרטיבית, בין השאר על בסיס סט מדדים פנימי.

השפעת משבר הקורונה

כתוצאה ממשבר הקורונה, בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. במידה שגל ההדבקה הנוכחי יצבור תאוצה ובעקבותיו ההגבלות, הפגיעה בקרב שיעור הבלתי מועסקים ומשקי הבית צפויה להיות גבוהה אף יותר. מניסיון עבר, לפרמטר זה עלולה להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לאנשים פרטיים.

לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי לאנשים פרטיים של הבנק.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים.

כמו כן, לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, לרבות סמכויות האשראי. ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון והתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו לצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור וכמו כן אימץ את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 ושעודכן ביום 13 ביולי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות.

ביום 13 ביולי 2020 הודיע בנק ישראל על הרחבת המתווה המקיף לדחיית תשלומי הלוואות, לפיו בהלוואות צרכניות עד 100 אלף ש"ח לקוחות יוכלו לדחות הלוואות אלה לתקופה של עד 6 חודשים (לבחירת הלקוח) ללא שיקול דעת הבנק, בשונה מהמתווה הקודם בו הדחיה הייתה לשלושה חודשים. התקופה להגשת הבקשה לדחיית תשלומי הלוואות הוארכה עד לתאריך 30 באוקטובר 2020.

הבנק פועל בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה המעודכן הנ"ל לאישור בקשות של אנשים פרטיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם.

הלן התפתחות יתרות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיר)

יתרת סיכון אשראי	
במיליוני ש"ח	
31 בדצמבר 2018	44,407
31 בדצמבר 2019	44,387
30 ביוני 2020	43,599

הלן התפלגות של סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי התקופה הנותרת לפירעון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיר)

31 בדצמבר 2019		30 ביוני 2020		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
18.6	5,158	17.1	4,466	עד שנה
18.0	4,992	18.4	4,816	מעל שנה עד 3 שנים
37.8	10,464	37.4	9,789	מעל 3 שנים עד 5 שנים
14.9	4,117	14.4	3,764	מעל 5 שנים עד 7 שנים
1.4	385	4.0	1,054	מעל 7 שנים
9.3	2,561	8.7	2,291	ללא תקופת פירעון ^(א)
100.0	27,677	100.0	26,180	סך הכל

(א) יתרה זאת כוללת יתרות חובה בחשבונות עובר ושב ויתרות אשראי בפיגור.

להלן התפלגות סיכון האשׂראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גודל החבות ללווה בודד (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

גודל סיכון האשׂראי באלפי ש"ח		30 ביוני 2020		31 בדצמבר 2019	
מ-	עד	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח
-	25	12.1	5,282	11.6	5,155
25	50	15.1	6,588	14.7	6,526
50	75	13.9	6,063	13.4	5,939
75	100	12.1	5,263	11.8	5,226
100	150	17.6	7,653	17.5	7,758
150	200	12.1	5,285	12.3	5,480
200	300	9.8	4,269	10.4	4,637
מעל 300		7.3	3,196	8.3	3,666
סך הכל סיכון אשׂראי כולל		100.0	43,599	100.0	44,387

להלן התפלגות סיכון האשׂראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי מוצרי אשׂראי עיקריים (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

30 ביוני 2020		31 בדצמבר 2019	
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח
	5,411	12.4	6,454
יתרות עובר ושב ויתרות מנוצלות בכרטיסי אשׂראי			
	1,196	2.7	1,368
הלוואות לרכישת רכב (ששועבד)			
	19,573	44.9	19,855
הלוואות אחרות			
	26,180	60.0	27,677
סך הכל סיכון אשׂראי מאזני			
	6,785	15.6	6,564
מסגרת עובר ושב לא מנוצלת			
	10,375	23.8	9,971
מסגרת כרטיסי אשׂראי לא מנוצלת			
	259	0.6	175
סיכון אשׂראי חוץ מאזני אחר			
	17,419	40.0	16,710
סך הכל סיכון אשׂראי חוץ מאזני			
	43,599	100.0	44,387
סך הכל סיכון אשׂראי כולל			

להלן התפלגות סיכון האשׂראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

30 ביוני 2020				
לא צמוד	צמוד	מט"ח	האשׂראי המאזני	סך הכל סיכון האשׂראי
				שיעור מהתיק ב-%
				במיליוני ש"ח
24,774	40	35	24,849	94.9
1,297	25	9	1,331	5.1
26,071	65	44	26,180	100.0
הלוואות בריבית משתנה				
הלוואות בריבית קבועה				
סך הכל סיכון אשׂראי מאזני				

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור) (המשך)

31 בדצמבר 2019				
סיכון האשראי המאזני	שיעור מהתיק	מט"ח	צמוד	לא צמוד
		במיליוני ש"ח		
ב-%				
26,302	95.0	60	41	26,201
1,375	5.0	20	29	1,326
27,677	100.0	80	70	27,527

להלן יתרות תיק הנכסים הפיננסיים של האנשים הפרטיים בבנק בעלי סיכון אשראי כולל (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2019	30 ביוני 2020	
		במיליוני ש"ח
83,167	92,449	פיקדונות הציבור
56,885	46,764	תיקי ניירות ערך
140,052	139,213	סך תיק הנכסים הפיננסיים
34,227	33,859	סך החבות הכוללת ללקוחות בעלי תיק נכסים פיננסיים

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גובה ההכנסה הקבועה^(א) לחשבון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2019		30 ביוני 2020		
ב-%	במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	
6.7	1,852	7.8	2,043	חשבונות ללא הכנסה קבועה לחשבון
3.5	964	5.1	1,329	מזה: חשבונות לפירעון אשראי ^(ב)
28.8	7,959	30.2	7,892	נמוכה מ-10 אלפי ש"ח
35.5	9,831	35.5	9,305	הגבוהה מ-10 אלפי ש"ח ונמוכה מ-20 אלפי ש"ח
29.0	8,035	26.5	6,940	בגובה 20 אלפי ש"ח ומעלה
100.0	27,677	100.0	26,180	סך הכל

(א) הכנסה קבועה לחשבון (לפי תעודת זהות) כוללת את הזיכויים הקבועים בחשבון לקוח ובכלל זה משכורת, העברות מבנק/מחשבון אחר, הפקדות מזומן ושיקים ועוד. ההכנסה הקבועה החודשית מחושבת על בסיס ממוצע ההכנסה במשך מספר חודשים רצופים, ובנטרול זיכויים חריגים.

(ב) חשבונות לפירעון אשראי הינם חשבונות שהפעילות היחידה המבוצעת בהם הינה פירעון הלוואה בלבד, בעוד שתיק פעילותו השוטפת של הלקוח מרוכזת בבנק אחר.

כאמור לעיל, מדיניות האשראי של הבנק לאנשים פרטיים מבוססת על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות. בהלימה לכך, למעלה מ-90% מהאשראי המאזני הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה.

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיוור)

31 בדצמבר	30 ביוני	
2019	2020	
במיליוני ש"ח		
27,065	25,544	אשראי לא בעייתי
302	325	אשראי בעייתי לא פגום
310	311	אשראי בעייתי פגום
27,677	26,180	סך הכל סיכון אשראי מאזני
2.2%	2.4%	שיעור סיכון האשראי הבעייתי מסך סיכון אשראי מאזני לאנשים פרטיים
111	91	מחיקות חשבונאיות, נטו
641	715	יתרת הפרשה להפסדי אשראי

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#) ובפרק החשיפה לסיכונים, סיכוני אשראי סעיף [סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק](#).

חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

למידע נוסף ראה [דוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2019](#).

יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים אשר לכל אחד מהם יתרת אשראי בסכום המהווה לפחות 0.5% מהון רוברד 1 של הבנק

31 בדצמבר			30 ביוני						
2019			2019			2020			
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	
במיליוני ש"ח									
-	-	-	232	101	131	-	-	-	ענף משק
520	200	320	783	287	496	520	200	320	כרייה וחציבה
606	222	384	981	40	941	453	8	445	תעשייה וחרושת
348	2	346	726	2	724	344	2	342	מסחר
247	-	247	251	-	251	224	-	224	תחבורה ואחסנה
80	-	80	81	-	81	72	-	72	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
361	-	361	-	-	-	345	-	345	בינוי ונדל"ן
2,162	424	1,738	3,054	430	2,624	1,958	210	1,748	אספקת מים, שירותי ביו, טיפול באשפה ובפסולת ושירותי טיהור
									סך הכל

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

השפעת משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות.

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עלייה ברמת התנדויות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ונרשמו ירידות ערך משמעותיות בשווקי המניות והאשראי הסחיר, ותנודות חריפות בעקומי הריבית חסרי הסיכון ושערי החליפין. ברבעון השני של השנה התנדויות בשווקים התמתנה וחלה התאוששות בשוק ההון. עם זאת חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיים, והתנדויות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך. על רקע המשבר, הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגיית ניהול סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה. תיאבון הסיכון בא לידי ביטוי במגבלות שנקבעו.

במסגרת המדיניות לניהול סיכוני השוק נקבעו מגבלות דירקטוריון לכל גורם סיכון שוק מהותי. כמו כן, נקבעו מגבלות ברמת מנהלת סיכונים ראשית ומגבלות נוספות משלימות למגבלות אלו. מגבלות אלו נועדו להגביל את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בגורמי הסיכון השונים הקיימים בשווקים, כגון: שיעורי הריבית, אינפלציה, שערי חליפין, מרווחי אשראי סחיר ומחירי מניות.

ברבעון הרביעי 2019 אישר הדירקטוריון את הכללת חשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי תכנית בניהול התיק הבנקאי ומעבר לניהול החשיפות על בסיס שווי הון, ללא שינוי בתאבון הסיכון. המדידה החדשה נכנסה לתוקף בשנת 2020.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה וכן בהתאם לרגולציה המקומית והסביבה העסקית בה הן פועלות. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים: התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרת מהוראות באזל והיא כוללת את תיק ניירות הערך הסחיר של הבנק ועסקות נגזרים בפעילות הסחירה שאינם, בהכרח, לצרכי גידור. הפעילות למסחר מתבצעת בדסקים ייעודיים. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקות אשר אינן כוללות בתיק למסחר.

במטרה לפקח ולבקר אחר יישום מדיניות ניהול סיכוני השוק, מקבל הדירקטוריון לפחות אחת לרבעון דיווח על עיקרי החשיפות לסיכוני שוק אל מול המגבלות שהוקצו, הצפת הסיכונים המרכזיים לפי קווי פעילות, מוצרים ומוקדי סיכון של הקבוצה, ודיווח על אירועים חריגים.

חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים מחושב כפי הוראות בנק ישראל על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

בשנת 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מבנק ישראל לפיו, עבור מדידת הלימות ההון, היוון ההתחייבויות לזכויות עובדים יבוצע על פי עקום ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות, כאמור, מעקום אג"ח ממשלת ישראל וממרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. אישור זה מיתן באופן משמעותי את התנדוטיות של ההון הפיקוחי הנובעת משינויים בריבית ההיוון. תוקף האישור הוארך עד וכולל 31 בדצמבר 2024.

כנגד חלק מההתחייבות האקטוארית, קיימת השקעה ב"נכסי התכנית" שנועדה לשרת מחויבות זו, באמצעות השקעה בנכסים מגוונים ומפוזרים כדוגמת מניות ונכסי חוב. ההשקעה כפופה למגבלות רגולטוריות ומגבלות הנקבעות על ידי הקופות המנהלות את נכסי התכנית.

למידע כמותי אודות סיכוני שוק ראה פרק [סיכון שוק בדוח על הסיכונים](#).

סיכון הריבית

סיכון הריבית הוא הסיכון לרווחים או להון הנובע מתזוזות בשיעורי הריבית והוא נובע ממספר מקורות, כלהלן: סיכון תמחור מחדש (הבדלי עיתוי בתקופות לפירעון ובמועדי התמחור מחדש של נכסים, התחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות), סיכון עקום התשואה (תזוזות בלתי צפויות של עקום התשואה), סיכון בסיס Basis Risk (מתאם לא מושלם בשינויים של שיעורי הריבית בשווקים פיננסיים שונים או במכשירים שונים הדומים במאפייני התמחור מחדש) וסיכון אופציונליות (שינוי בעיתוי או בהיקף של תזרים מזומנים של מכשיר פיננסי עקב שינויים בשיעורי ריבית השוק).

הבנק מנהל את סיכון הריבית והשפעתו על השווי, תחת הנחות שונות של שינויים בריבית, לרבות תרחישים של שינויים קיצוניים בריבית על בסיס תרחישים היסטוריים וסימולציות היפותטיות. בנוסף נעשה שימוש במודל האומד את השינוי בהכנסה המימונית הצפויה, כתוצאה משינויים בריבית ובמרווח העתידי ורגישות של ההון הפיקוחי, הכולל את ההשפעות על ההון וקרן ההון כתוצאה משינוי מיידי בריבית. על מדדים אלה קיימות מגבלות ברמות היררכיה שונות.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכוני הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי ביתרות אלו בשנים האחרונות.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעלייה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית, ולכן החישוב המבוצע נעשה מבלי לשנות את מבנה הנכסים וההתחייבויות.

מתחילת 2020 הבנק מנהל את החשיפה לשינויים בריבית על בסיס שווי הוגן, תוך התחשבות בחשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי התכנית. במהלך התקופה הנסקרת ועם התפתחות המשבר בשוקי ההון, חלו שינויים מהותיים בחשיפת השווי לשינויים בריבית בעיקר בשל התנדדות במרווחי סיכון האשראי הסחיר, אשר גרמו לשינויים בשווי תיקי הנוסטרו ובשווי ההתחייבויות הפנסיוניות.

במחצית הראשונה של שנת 2020 נרשמו הכנסות מימון שאינן מריבית בסך של 30 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) וקרן הון חיובית מניירות ערך בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס), לאור העלייה המשמעותית בשווי ניירות הערך אשר חלה במהלך הרבעון השני.

כמו כן, יצוין כי נרשם קיטון בקרן ההון השלילית בגין זכויות עובדים במחצית הראשונה של שנת 2020 בסך של 597 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) בעיקר על רקע עליית שיעור ריבית ההיוון לעומת דצמבר 2019.

יובהר כי קיים חוסר וודאות לגבי ההשלכות של התמשכות מגפת הקורונה והשפעתם על שוקי ההון בארץ ובעולם.

במהלך חודש מרס 2020 הוריד הבנק המרכזי של ארה"ב את שיעור הריבית משיעור של 1.75%-1.50% לשיעור של 0.25%-0.00%. במהלך חודש אפריל 2020 הוריד בנק ישראל את שיעור ריבית בנק ישראל משיעור של 0.25% לשיעור של 0.1%. הורדות אלו שבוצעו על רקע משבר הקורונה צפויות לפגוע בהכנסות המימון של הבנק.

למידע נוסף ראה פרק [סיכון הריבית בדוח על הסיכונים](#).

LIBOR

בחדש יולי 2017 הכריזה הרשות להתנהלות פיננסית בבריטניה (FCA) כי תחדל לדרוש מבנקים בפאנל המיצוע של ה-LIBOR (ליבור) לצטט ריביות החל מסוף שנת 2021. בהתאם, אין להניח המשך פרסום שיעורי הליבור ממועד זה.

בעקבות ההודעה, גופים רגולטוריים שונים באנגליה, אירופה, יפן וארה"ב הקימו צוותי עבודה ייעודיים לצורך זיהוי ואימוץ עוגנים חדשים להחלפת ריביות הליבור עבור כל אחד מחמשת המטבעות (דולר ארה"ב, אירו, לירה שטרלינג, ין יפני, ופרנק שוויצרי). כמו כן מתבצעות התייעצויות של האיגוד הבינ"ל לנגזרים (ISDA) לצורך הגדרת פרמטרים סופיים לצורך עדכון בסיס הריבית ולביצוע התאמות במקרה של הפסקת פרסום הליבור (Fallback language). חלק מן החלופות המובילות מבוססות בשלב זה על ריביות שמשקפות ריבית נטולת סיכון (risk free), בניגוד לריביות הליבור המשקללות גם סיכון אשראי של הבנקים. בהתאם, עשוי המעבר לעוגני ריביות נטולות סיכון לחייב תוספת של מרווח הנגזר מן הסיכון. הפרמטרים לחישובו של אותו מרווח טרם הוגדרו ולכן אינם ידועים בשלב זה. נכון להיום, גובשו עוגנים לתקופות של יום אחד בלבד (overnight) ולא ברור עדיין, האם העוגנים החדשים יכללו מגוון רחב של תקופות מימון (כמו ריבית הליבור), כיצד יבוצע הפרסום של ריביות אלו, באילו מועדים ובאילו אמצעים וכיצד תבוצע המרה של שיעורי הריבית, ביחס לעסקאות קיימות על בסיס הליבור.

חלק מן הגופים הרגולטוריים כבר יצאו בהנחיות אופרטיביות כלפי שחקני השוק המקומיים, בדרישה להגביר את השימוש בבסיסי הריבית החדשים, מתוך כוונה לבסס שוק סחיר בבסיסי ריבית אלו.

הבנק הקים צוות בהובלת ראש חטיבת שוקי ההון לצורך היערכות לקראת השינוי הצפוי הנגזר מן האמור לעיל. במסגרת ההיערכות, הבנק מבצע מיפוי חשיפות ומוצרים רלוונטיים, ובחינת סיכונים הכרוכים בהחלפת ריביות הליבור, בחינת השינויים הנדרשים במערכות הבנק לצורך ביצוע המעבר לעוגנים החדשים ועוד.

הבנק שלח גילוי ללקוחות רלוונטיים לגבי הרפורמה, לצד פרסום קובץ שאלות ותשובות באתר הבנק ([/https://www.leumi.co.il/Articles/46370](https://www.leumi.co.il/Articles/46370)) במטרה ליידע את לקוחותיו בשינויים הצפויים. כחלק מאותה היערכות, הבנק בוחן קיומו של מנגנון, במסגרת הטפסים הסטנדרטיים השונים של הבנק, המתיר לבנק, בנסיבות מוגדרות מראש, לבצע החלפה של ריבית הליבור בעוגני ריבית חלופיים לאחר שתתגבש וודאות בשוקים הפיננסיים לגבי העוגנים החלופיים המקובלים ובכפוף להנחיות בנק ישראל, ומבצע עדכונים בטפסיו במידת הצורך.

למעבר לעוגנים חדשים עלולה להיות השפעה על השווי של מוצרים שונים, כגון: נגזרי ריבית, אגרות חוב, אשראים ועוד וכתוצאה מכך השפעה על רווחי התאגיד הבנקאי ועל חשיפותיו. בהתאם להערכות שביצע הבנק, לא קיימת לבנק חשיפה מאזנית מהותית בחוזים המתייחסים לליבור הנמשכים מעבר לשנת 2021. בבנק קיימת חשיפה לריבית הליבור במסגרת פעילות בעסקאות נגזרים המעוגנת, בין תחת הסכמי ISDA (שכאמור צפויים להיות מטופלים בהתאם להנחיות של ISDA) ובין תחת הסדרים אחרים שהחשיפה בגינם אינה מהותית. הבנק ממשיך לעקוב אחר פרסומים בחו"ל ובישראל ואחר הנחיות רגולטוריות בקשר לרפורמה.

השלכות חשבונאיות

להפסקת השימוש בליבור והמעבר למדדי ריבית חלופיים צפויות להיות השפעות חשבונאיות שונות במספר תחומים, אשר הינם, בין היתר:

- חשבונאות גידור - הבנק ידרש לבחון את השלכות השינוי על קשרי הגידור הקיימים, התייעוד שבוצע בגינם והרחבתו לצורך שילוב השינויים שבוצעו. כל זאת במסגרת אימוץ התקינה החשבונאית שתאפשר את ביצוע ההתאמות הנדרשות.
- הסכמי חוב (debt modification) - הסכמי חוב שלא כוללים התייחסות ל-fallback עשויים לחייב ביצוע תיקונים (modification) להסכמים אלו. הבנק ידרש לבחון האם תיקונים אלו יטופלו כגריעה של החוזים הקיימים והכרה לראשונה בחוזים החדשים כאשר ההפרש יוכר בדוח רווח והפסד או לחילופין כהמשך (continuation) של החוזים הקיימים באמצעות עדכון שיעור הריבית האפקטיבית.
- שיעורי היוון - מעבר למדדי ריבית חלופיים עשוי להביא לשינויים בשיעורי היוון המשמשים כנתון (input) במודלים שונים לצורך הערכה (valuation) של נכסים והתחייבויות שונים, כגון: מכשירים פיננסיים, חכירות, נגזרים, ירידות ערך לנכסים לא פיננסיים.
- מדרג השווי ההוגן - חלק ממדדי הריבית החלופיים (כדוגמת שיעור ה-SOFR) פורסמו לאחרונה, ועל כן לא קיים בהם שוק פעיל. על כן, צפוי כי חוזים המתייחסים למדדי הריבית החלופיים הללו יסווגו ברמה 2 או 3 במדרג השווי ההוגן.

בהקשר זה יודגש כי, באוקטובר 2018 פרסם המוסד האמריקאי לתקינה חשבונאית (ה-"FASB") את עדכון תקינה ASU 2018-16 בדבר הוספת שיעור ה-SOFR לרשימת שיעורי ריבית העוגן (benchmark) בארה"ב הכשירים לשימוש למטרות גידור חשבונאי. ביום 22 במרס 2020 פרסם ה-FASB עדכון תקינה בדבר הקלות בגין השפעות רפורמת ריביות העוגן על הדיווח הכספי, המהווה עדכון לנושא 848 בקודיפיקציה בדבר רפורמת ריביות העוגן.

הבנק נערך לביצוע השינוי באמצעות מיפוי חשיפות ומוצרים רלבנטיים ובחינת סיכונים הכרוכים בהחלפת ריביות הליבור כולל בחינת השינויים הנדרשים במערכות הבנק לצורך ביצוע המעבר לעוגנים החדשים.

מידע כמותי על סיכון ריבית - ניתוח רגישות
שווי הוגן נטו מותאם^(א) של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

30 ביוני 2020		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	20,046	(2,474)
מזה: תיק בנקאי	12,789	(2,739)
	17,572	10,050

30 ביוני 2019		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	22,040	(590)
מזה: תיק בנקאי	17,206	(595)
	21,450	16,611

31 בדצמבר 2019		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	20,112	(1,526)
מזה: תיק בנקאי	18,416	(1,576)
	18,586	16,840

ראה הערות [בעמוד 77](#).

למידע נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן המותאם של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15.A](#).

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על שווי הוגן נטו מותאם^(*) על הבנק וחברות מאוחדות שלו

30 ביוני 2020			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
819	105	714	עלייה במקביל של 1%
949	134	815	מזה: תיק בנקאי
(1,237)	(97)	(1,140)	ירידה במקביל של 1%
(1,380)	(124)	(1,256)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
525	118	407	התלכה ⁽²⁾
(487)	(91)	(396)	השטחה ⁽¹⁾
-	(58)	58	עליית ריבית בטווח הקצר
41	111	(70)	ירידת ריבית בטווח הקצר
30 ביוני 2019			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
1,679	334	1,345	עלייה במקביל של 1%
1,737	333	1,404	מזה: תיק בנקאי
(2,276)	(495)	(1,781)	ירידה במקביל של 1%
(2,297)	(462)	(1,835)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
509	91	418	התלכה ⁽²⁾
(385)	(144)	(241)	השטחה ⁽¹⁾
420	(2)	422	עליית ריבית בטווח הקצר
(469)	(9)	(460)	ירידת ריבית בטווח הקצר
31 בדצמבר 2019			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
1,685	197	1,488	עלייה במקביל של 1%
1,693	192	1,501	מזה: תיק בנקאי
(2,283)	(280)	(2,003)	ירידה במקביל של 1%
(2,337)	(306)	(2,031)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
667	19	648	התלכה ⁽²⁾
(567)	(98)	(469)	השטחה ⁽¹⁾
267	(49)	316	עליית ריבית בטווח הקצר
(287)	53	(340)	ירידת ריבית בטווח הקצר

ראה הערות [בעמוד 77](#).

הערה: בטבלה זו מוצג השינוי בשווי הוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית⁽⁷⁾

30 ביוני 2020			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
שינויים מקבילים			
419	151	268	עלייה במקביל של 1%
618	350	268	מזה: תיק בנקאי
(403)	(135)	(268)	ירידה במקביל של 1%
(618)	(350)	(268)	מזה: תיק בנקאי
30 ביוני 2019			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
שינויים מקבילים			
693	100	593	עלייה במקביל של 1%
768	175	593	מזה: תיק בנקאי
(729)	(136)	(593)	ירידה במקביל של 1%
(768)	(175)	(593)	מזה: תיק בנקאי
31 בדצמבר 2019			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
שינויים מקבילים			
639	183	456	עלייה במקביל של 1%
665	209	456	מזה: תיק בנקאי
(591)	(135)	(456)	ירידה במקביל של 1%
(665)	(209)	(456)	מזה: תיק בנקאי

- (א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.
- (ב) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.
- (ג) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.
- (ד) חישוב החשיפה לירידת ריבית ב-1% מבוסס על הורדת שיעור הריבית על האשראי והפיקדונות בשיעור זה ומהווה אמת מידה בהתאם לסטנדרטים המקובלים והנחות שונות. ההפסד בפועל כתוצאה מירידה של הריבית ב-1% עלול להיות גבוה יותר, מאחר ואין וודאות לגבי היכולת להשית ריבית שלילית על הפיקדונות וחשבונות העו"ש, בעיקר של הלקוחות הקמעונאיים.
- * לאחר השפעות מקזזות.

סיכון שער חליפין

במהלך התקופה המדווחת ההשפעה של שינוי בשערי חליפין על הרווח אינה מהותית מאחר והבנק אינו מנהל חשיפות משמעותיות במגזר המט"ח.

סיכון נזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות LCR (Liquidity Coverage Ratio), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

החל מיום 1 בינואר 2017 יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

השפעת משבר הקורונה

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עלייה ברמת התנודתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים ונרשמו ירידות ערך משמעותיות בשווקי המניות והאשראי הסחיר, ותנודות חריפות בעקומי הריבית חסרי הסיכון ושערי החליפין. ברבעון השני של השנה התנודתיות בשווקים התמתנה וחלה התאוששות בשוק ההון. עם זאת חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיים, והתנודתיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך. במהלך הרבעון הראשון ובעיקר בסופו, חל גידול משמעותי ביתרת פיקדונות הציבור של לקוחות קמעונאיים ופיקדונות עסקיים, במטבע ישראלי, חלקו נובע מהסתת כספים משוק ההון, אשר תרם לגידול יחס ה-LCR (Liquidity Coverage Ratio) הממוצע ברבעון השני. לכל אורך התקופה הנסקרת יחס ה-LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית. במהלך חודש מרס, עם התגברות המשבר, חלה התייקרות של עלויות המימון בשוק המט"ח המקומי לצד ירידה חדה ברמת הנזילות של השוק. בנק ישראל החל להתערב בשוק המט"ח ולספק נזילות דולרית למערכת הבנקאית בישראל באמצעות עסקות החלף (Fx Swap) לתקופות קצרות. פעילות זו נועדה לאפשר למערכת הבנקאית להמשיך ולספק מענה לצורכי הגידור המטבעי של המשקיעים המוסדיים שהלכו וגדלו עם התפתחות המשבר. ברבעון השני, לאור השיפור ברמת הנזילות במט"ח, בנק ישראל צימצם את היקף התערבותו בשוק.

יחס כיסוי הנזילות של התאגיד הבנקאי (המודל הרגולטורי) מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום			
31 בדצמבר		30 ביולי	
2019	2019	2020	
באחוזים			
א. בנתוני המאוחד			
123	125	133	
יחס כיסוי הנזילות			
100	100	100	
יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים			
ב. בנתוני התאגיד הבנקאי			
121	123	131	
יחס כיסוי הנזילות			
100	100	100	
יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים			

למידע נוסף ראה פרק סיכון נזילות [בדוח על הסיכונים וביאור 39](#)

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והמשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה המשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול הסיכון התפעולי.

השפעת משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים כמו כן, הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיירש וזאת בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 355 בנושא ניהול המשכיות עסקית ומדיניות הבנק בנושא זה.

בוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה אשר נבחנו בשיתוף כלל הגורמים הרלבנטיים ובכללם: המשכיות עסקית, גורמים עסקיים, ניהול סיכונים, אבטחת מידע, ציות וייעוץ משפטי.

במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקרות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים.

יש לציין כי מאחר ומדובר בתצורת עבודה דינמית המשתנה מעת לעת מתקיים תהליך שוטף לבחינת השינויים הנדרשים בתהליכי העבודה והתאמתם לסובלנות הסיכון.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

משבר הקורונה מוביל לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בעולם בדגש על עלייה בניסיונות פשינג והנדסה חברתית. לאומי נוקט במספר רב של צעדים על מנת למזער את החשיפה לסיכונים אלו ובכלל זה: הקשחת מדיניות העבודה ברשת הבנק, צמצום הקישוריות לספקים וגופים חיצוניים בתקופת המשבר, הגבלת מדיניות תקשורת הנתונים הבינלאומית, הקשחת מדיניות הרשאות בעלי תפקידים בבנק בהתאמה לתפקידם בעת המשבר, התאמת הפתרונות הטכנולוגיים ותהליכי הניטור לרגישות התפקיד ומתווה העבודה מרחוק, העלאת המודעות וריענון הנחיות אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, ומתן מענה לעלייה בניסיונות פשינג וגניבת זהויות בעיקר של לקוחות הבנק כמו גם לסוגי מתקפות שונים. לאומי ממשיך לעקוב אחר מגמות, איומים ותקיפות בעולם ובהתאם מחזק את מנגנוני הזהייה והמניעה.

סיכון טכנולוגיה

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המשרתת את לקוחותיו ועובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, ומשקיע לשם כך משאבים ניכרים.

משבר הקורונה מוביל לריבוי הפעילות בערוצים הדיגיטליים כמו גם לריבוי הפעילות בשוק ההון. לאור זאת, לאומי ממשיך לנקוט במספר צעדים פרואקטיביים על מנת למזער חשיפה פוטנציאלית לסיכונים המשכיות עסקית הנגזרת מהגידול בפעילויות אלו ולהמשיך לספק שירות הולם ללקוחותיו תוך חיזוק תשתיות ויישום פתרונות טכנולוגיים תומכים ועוד.

על מנת לתת מענה לצרכים הנוכחיים ולאפשר המשכיות עסקית תומכת עסקים, יחידות מרכזיות בלאומי עברו לתצורת עבודה חדשה המשלבת עבודה מהבית, פיצול פיזי של יחידות אורגניות. בוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה אשר נבחנו בשיתוף כלל הגורמים הרלוונטיים. במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקרות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים.

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק [סיכון תפעולי בדוח על הסיכונים לשנת 2019](#).

סיכונים אחרים

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון לשינויים בחקיקה וברגולציה העלולים להשפיע על היקף ההכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בעת האחרונה, ובעיקר עד לתחילת אירוע נגיף הקורונה, הושם עיקר הדגש על הוראות בתחומים הבאים:

- קידום תחרות במגזר הפיננסי
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: הקלות לבנקים חדשים, לרבות הליך רישוי מקל והקמה של לשכת שירותי מחשוב שתשרת בנקים חדשים; הקלות לחברות כרטיסי האשראי המופרדות לצורך ביסוסן כשחקן מרכזי בתחרות מול הבנקים; רפורמת הניוד בין בנקים שנועדה לאפשר מעבר קל ומהיר מבנק לבנק ובכלל זה העברת האחריות המלאה לניוד החשבון על הבנקים; חוק נתוני אשראי ומאגר נתוני אשראי המאפשר הצגת מידע לנותני אשראי שונים על מנת שיוכלו להציג ללקוחות הצעות ערך מיטביות; פתיחת אפשרות החיבור למערכות התשלומים לגורמים נוספים; המשך הסדרת הליכי רישוי לנותני שירותים פיננסיים מוסדרים; המלצות להגברת התחרות בתחום שירותי המסחר בניירות ערך (ברוקראז'); והוראה משלימה של הפיקוח על הבנקים הקובעת, כי על תאגיד בנקאי לאפשר ללקוח להגיש, באופן מקוון, בקשה להעברת תיק ניירות ערך לגוף פיננסי אחר, מבלי לחייבו להגיע אל סניף הבנק, וכי תאגיד בנקאי לא יסרב סירוב בלתי סביר לבקשת לקוח להעברת תיק ניירות הערך כאמור; קביעה כי תאגיד בנקאי גדול (אשר נדרש לדרישות הון גבוהות יותר) הינו תאגיד שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית (חלף 20% עד כה); והקלות בנוגע לרישום נהנים ובעלי שליטה בחשבונות המנוהלים עבור נותני אשראי ופלטפורמות P2P במטרה להסיר חסם אשר הקשה על גופים אלה לפעול במערכת הפיננסית הישראלית ולהתחרות במערכת הבנקאית; וכן תזכיר חוק מתן שירות מידע פיננסי, התש"ף-2020, במסגרתו מוצע להסדיר את האפשרות של נותני שירותי מידע פיננסי לקבל, בהסכמת לקוח, גישה מקוונת למידע פיננסי אודותיו ממקורות מידע פיננסי שונים, לצורך מתן שירותים ובכלל זה: שירותי ריכוז מידע פיננסי; השוואת מחירים, עלויות או תשואות; העברת מידע לספקים פיננסיים לשם קבלת הצעות להתקשרות עבור הלקוח לשירותים פיננסיים שאותם הלקוח צורך או מבקש לצרוך (כלומר, הצעות מחיר מתחרות) או לשם סיוע בהתקשרות עמם; וכן ייעוץ בדבר התנהלות פיננסית.
- עידוד החדשנות
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: מכתב הפיקוח בנוגע לעידוד חדשנות בבנקים ובסולקים (לרבות עידוד "ארגז חול רגולטורי"); מתן אפשרות להנפיק ערבויות בנקאיות במדיה דיגיטלית; רפורמת הבנקאות הפתוחה; היתר לפעילות הבנקים בתחום אפליקציות התשלומים לבתי עסק; המשך מתן הקלות לפתיחת חשבון מקוון; ואפשרות מתן ייפוי כוח מקוון למנהלי תיקים.
- יחסי בנק לקוח ו-CONDUCT
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: חוק מתן מענה טלפוני אנושי מקצועי (חוק 6 דקות); מהלך להורדת העמלות לעסקים קטנים וזעירים המחייב את הבנקים להעביר באופן יזום עסקים קטנים וזעירים למסלול עמלות מתאים; תיקון חוק הבנקאות (שירות ללקוח) בעניין דחיית מועדי הפירעון החודשי של הלוואה לדיור בנסיבות מיוחדות (לידה, מחלה, חופשת לידה, פטירה); חוק אשראי הוגן (לשעבר חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות) והוראת ניהול בנקאי "פישוט הסכמים ללקוח" המתייחסת ליישומן של החוק ושמטרתה להקל על לקוחות להתמצא בהסכמי אשראי בנקאיים מורכבים; וכן חוק שירותי תשלום המחליף את חוק כרטיסי חיוב ומקנה הגנות צרכניות ביחס לאמצעי תשלום שונים.
- מניעת פשיעה פיננסית - איסור הלבנת הון, שוחד ושחיתות
לצד כל זאת נמשכת המגמה, שרואה בבנקים הגורם שאחראי למנוע את הפשיעה הכלכלית. בנקים נדרשים לנטר פעילות חשודה ולהגיש דיווחים לרשויות. הבנק מתמודד עם יישום ה-FATCA והתקן האחד של ה-OECD לאיסוף והחלפת מידע על חשבונות פיננסיים (ה-CRS), וזאת במקביל להמשך יישום מדיניות הכסף המוצהר ויישום החוק לצמצום השימוש במזומן.
- הגנת הפרטיות ואבטחת מידע
נושאים אלה מצויים על סדר היום בארץ ובעולם וצוברים תאוצה עם המעבר לדיגיטציה, למיקור חוץ ולשימוש בשירותי מחשוב ענן במערכת הפיננסית.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על המערכת הבנקאית בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, כוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

השפעת משבר הקורונה

על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בישראל ובעולם, ובתוך כך על משקי הבית והעסקים, קבעו הפיקוח על הבנקים ורגולטורים נוספים, שורה של צעדים רגולטוריים, במטרה לסייע למשקי הבית והעסקים לצלוח תקופה זו, תוך מתן גמישות עסקית נדרשת לתאגידים הבנקאיים.

הצעדים האמורים מתמקדים, בין היתר, בהמשכיות מתן השירותים הבנקאיים לציבור הרחב, בדגש על מעבר לערוצי הדיגיטל השונים, מתן שירותים ללא צורך בהגעה לסניפי הבנק וביצוע התאמות לעבודה מרחוק; במתן הקלות שונות לבנקים שייאפשרו את תפקודם התקין בכוח אדם חסר; ובדרישה כי הבנקים יירתמו לסייע למשק בצליחת המשבר על ידי הגדלת האשראי ותמחור הוגן של הלוואות.

הצעדים האמורים קצובים לתקופות שונות, בהתאם להערכות לגבי משך התמשכות אירוע נגיף הקורונה, והם מתעדכנים באופן דינאמי בהתאם לצרכי הלקוחות והבנק, והמצב במשק. הוראות הרגולציה האמורות הינן חלק מההשפעה הכוללת של האירוע על הבנק והקבוצה.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 308 "ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי" מגדירה את תחומי האחריות של הציות באופן פורמאלי וברמה הקבוצתית. ההוראה מפרטת את ההגדרה של הוראות ציות וקובעת כי "סיכון הציות" נגזר מחוקים, תקנות, הוראות רגולציה, נהלים פנימיים, כללי התנהגות ועמדות רשות. ההוראה קובעת כי נדרש להעריך את אפקטיביות ניהול סיכון הציות ולמצוא אמצעים למדידתו כאשר, כאמור, סיכון הציות נגזר ממכלול החקיקה הרלוונטית לפעילות הבנק.

על פי מדיניות הבנק, מנוהל סיכון הציות על בסיס קבוצתי. במסגרת זו, ננקטים צעדים שונים לפיקוח ובקרה על השלוחות וחברות הבנות לצורך מעקב על יישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית. נוכח משבר הקורונה, מתבצעות התאמות באופן ניהול סיכון הציות, תוך איתור סיכונים מתפתחים המאפיינים עיתות משבר.

א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכוני הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ- Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

שמירה על תרבות ציות נאותה, לרוחב הארגון, מחייבת קיומה של מסגרת בקרה ואכיפה אפקטיבית, אשר תעוגן בתהליכי העבודה ותאפשר עמידה במכלול הוראות הציות. לצורך כך, נקבעו תהליכי בקרה ואכיפה סדורים על מכלול תהליכי העבודה וסיכוני הציות הנגזרים מהם. מטרתה של מסגרת הבקרה והאכיפה הינה, בין היתר, לאתר פערים וחשיפות קיימים ופוטנציאליים לשם בחינת הצורך בעדכון תהליכי עבודה, נהלים, ביצוע הדרכות והטמעות. תהליכי הבקרה מתבססים, בין השאר, על ניתוח הוראות ציות, ממצאי הביקורת הפנימית והחיצונית, תלונות הציבור שימצאו רלוונטיות, הליכים משפטיים כנגד הבנק או בנקים אחרים היכולים להצביע על חשיפות ציות אפשריות, ניתוח מגמות ואירועים בארץ ובעולם.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי, לרבות FATCA ו-CRS.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, נותני שירותים פיננסיים, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכוני ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפך את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

קצינת הציות הראשית של הקבוצה משמשת גם כממונה על האכיפה, האחראית על יישום תכנית האכיפה הפנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות אשר אושרה על ידי דירקטוריון הבנק. בשנת 2019 בוצע הליך של תיקוף חוזר של תכנית האכיפה על ידי מומחה חיצוני.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act, CRS – Common Reporting Standard ומדיניות כסף מוצהר

ביום 14 ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227), התשע"ו-2016 בנושא יישום הסכם FATCA שנחתם בין מדינת ישראל לארה"ב והסכמים לחילופי מידע בין מדינת ישראל למדינות אחרות לפי התקן לחילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים שפרסם ה-OECD.

תקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA) התשע"ו-2016 פורסמו ביום 4 באוגוסט 2016 ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המיסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המיסים האמריקאית.

תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 פורסמו ביום 6 בפברואר 2019, ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכים לזיהוי לקוחות תושבי מדינות זרות, ולדווח על לקוחות שזוהו כתושבי מדינות שישראל חתומה עמן על הסכמים לחילופי מידע לרשות המיסים בישראל לצורך העברת המידע לרשות המוסמכת במדינת התושבות שלהם.

הבנק מבצע את הדיווחים הנדרשים לרשות המיסים בישראל בהתאם להוראות החקיקה האמורה.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור זיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות. במידת הצורך, נדרשים לקוחות להמציא הצהרות ואישורים שונים.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם או מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. ההגדרה כוללת סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאוחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאוחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדינוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינן, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. הבנק והחברות המאוחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רחבת של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

למידע נוסף ראה [סיכון משפטי כדוח על הסיכונים לשנת 2019](#).

סיכון מוניטין

סיכון מוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון של בעלי עניין שונים (לקוחות, בעלי מניות, מחזיקי אג"ח וכו'), זאת כתוצאה מהתנהגות, פעולה, או הימנעות מפעולה של הקבוצה, נושאי משרה בקבוצה, העובדים או מעורבים אחרים. סיכון מוניטין מתייחס לתפיסותיהם של בעלי המניות, בעלי העניין, הציבור, מעצבי דעת הקהל והתקשורת, בין אם מתבססות על עובדות ובין אם אחרת. סיכון המוניטין הינו דינאמי ומשתנה בין נושאים שונים ואוכלוסיות שונות.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדד תגובה לשינויים מאקרו כלכליים, ענפיים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטיזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושא אסטרטגי נוסף הינו הבנקאות הפתוחה.

משבר הקורונה משפיע מהותית על הסביבה שבה הבנק פועל מבחינה מאקרו כלכלית, ענפית, רגולטורית, צרכנית וטכנולוגית. במשבר שכזה עולה החשיבות של ניתוח נכון של משמעותיות המשבר, קבלת החלטות עסקיות ותפעוליות נכונות, יישום נאות של החלטות ותגובה מהירה ואפקטיבית לשינויים. בנק לאומי נערך בהתאם, גם באמצעות התאמת האסטרטגיה שלו.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון מודל

סיכון מודל הינו החשיפה להפסד או פגיעה במוניטין הבנק עקב קבלת החלטות שגויה, מבוססת מודל, כתוצאה משימוש במודל שגוי, טעויות ביישום המודל ו/או שימוש שגוי במודל.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון סביבתי

סיכון סביבתי לבנק מורכב משני תחומים:

- סיכון סביבתי כתוצאה מעלויות הכרוכות ביישום הוראות רגולציה הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן. הבנק יכול להיחשף לסיכון סביבתי הנ"ל באופן עקיף, בהיבטים השונים של פעילותו ובכלל זה במסגרת ניהול סיכון האשראי וזאת באם תחול הרעה במצבו הפיננסי של לווה, עקב צורך בביצוע השקעות שמקורן בהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה או כתוצאה מירידת ערך של ביטחונות שמומשו, אך גם באופן ישיר במקרה בו הבנק יימצא אחראי באחריות ישירה למפגע סביבתי, לרבות האפשרות שהבנק יידרש לשאת בעלויות של הסרת מפגע סביבתי או שיימצא אחראי בגין מפגע סביבתי כלפי צד שלישי. כמו כן, יתכן סיכון מוניטין לבנק במקרה בו ייוחס לבנק קשר לגורם מפגע סביבתי, בין באופן ישיר כיוצר המפגע ובין באופן עקיף כמממן של המפגע.
- סיכון סביבתי שמקורו בשינויי אקלים ומפגעי טבע הקשורים אליהם, כגון: אירועי מזג אוויר קיצוניים, עליית מפלס פני הים וכו' וכתוצאה מתהליך מעבר לאנרגיה שאינה מזהמת. הבנק עלול להיפגע משינויים אלו באופן ישיר במתקניו, או באופן עקיף במסגרת סיכונים אשראי של לווה.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות צמיחה כלכלית, סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי.

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020, ומידת אי הוודאות הגדולה לגבי השפעותיו השונות, מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי מאוד המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית. קיים קושי ניכר בהערכת ההתפתחויות הכלכליות העתידיות, זאת לנוכח מידת חוסר הוודאות המשמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו על מסלול החיים של מדינות העולם. על כן, השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות. משבר הקורונה, הצפוי להביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול במידה ניכרת מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים מאוד, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, פנאי, בידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה ערך במהלך חודש יוני 2020 תרחיש קיצון אחיד לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

למידע נוסף ראה [פרק סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט [בביאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2019](#).

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מההנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות. האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר, תוך הפעלת שיקול דעת ואשר ההנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

הנושאים החשבונאיים הקריטיים העיקריים שצינו בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2019 הינם כדלהלן: הפרשה להפסדי אשראי וסווג חובות בעייתיים, מכשירים נגזרים, ניירות ערך, התחייבויות לזכויות עובדים, התחייבויות בגין תביעות משפטיות, ומיסים על ההכנסה.

הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי

ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי מבוססת על שיעורי ההפסד ההסטוריים בענפי המשק השונים בחלוקה לאשראי בעייתי ולאשראי לא בעייתי בטווח שנים מיום 1 בינואר 2011 ועד למועד הדיווח. בנוסף לצורך קביעת שיעור ההפרשה הנאות, הבנק לוקח בחשבון התאמה בגין גורמים סביבתיים.

תהליך הערכה זה לקביעת גובה ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי הפך מורכב במיוחד לאור התפרצות משבר הקורונה שהינו אירוע משמעותי ומתמשך המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית.

משבר הקורונה מלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו ועל רקע זה הגדיל הבנק את ההפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי. הגידול נובע בעיקר מהחמרה באינדיקטורים כלכליים העומדים בבסיס חישוב ההפרשה ובעיקר אלו המתייחסים לשיעור אבטלה ולסיכון הגלום בענפי המשק השונים ועל רקע "כריות ביטחון" שנלקחו בנוסף לאלו שהתווספו ברבעון הראשון.

לאור רמת אי הודאות הגבוהה בתקופה זו, תתכנה סטיות משמעותיות באומדנים שבוצעו לקביעת יתרת ההפרשה להפסדי אשראי כפי שמוצגת בדוחות הכספיים. אומדנים אלה יותאמו בהמשך וזאת בהתאם להתפתחויות במשק והשפעתן על רמת הסיכון הגלומה בתיק.

יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ליום 30 ביוני 2020 הסתכמה ב-4,268 מיליון ש"ח, גידול של 1,215 מיליון ש"ח בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2019.

לפרטים נוספים ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

התחייבויות לזכויות עובדים

זכויות הפרישה והפנסיה בבנק נקבעות על פי סיווג תקופות ההעסקה השונות בבנק כאשר לעובדים שהחלו עבודתם בבנק מיום 1 בינואר 1999 קיימות הפקדות שוטפות לפיצויים ותגמולים ולגביהם לבנק אין חבות פנסיונית למעט השלמה לפיצויי פיטורין. לעובדים שהחלו את עבודתם בבנק לפני 1 בינואר 1999 הפורשים מעבודתם בבנק בגיל פרישה הזכות לבחור בקבלת פיצויי פרישה וכספי התגמולים או לקבל פנסיה מהבנק, הכל בהתאם ובכפוף להוראות ההסכמים השונים החלים על העובדים. הבנק מפקיד עבור עובדים אלה כספים לתגמולים ופיצויים בקופת גמל לתגמולים ופיצויים של עובדי הבנק אשר מנוהלת על ידי חברה מנהלת המוחזקת על ידי עמיתי הקופה (להלן - "עודה").

הסכומים של ההתחייבויות לפנסיה מחושבים על פי מודלים אקטואריים. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבות האקטוארית לזכויות עובדים, של הבנק לפנסיה נעשה על בסיס תשואות השוק בהתאם לחלופה שהבנק בחר מתוך החלופות שנקבעו על ידי בנק ישראל, לפיהם העקום מורכב מתשואות אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

כמו כן החישובים האקטואריים לוקחים בחשבון את תחזית עליית השכר הריאלית על סמך ניסיון העבר שמשנתה בהתאם לגיל העובד.

המודלים האקטואריים כוללים הנחות לגבי: תוחלת חיים, שיעורי נכות, שיעורי עזיבה, שיעורי עזיבה עם תנאים מועדפים, שיעור ניצול זכויות הפנסיה ושיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד'. על אף שהפרמטרים נקבעו בזירות ובמקצועיות ראויה, שינוי בכל אחד מהפרמטרים האקטואריים או בכמה מהם ו/או בשיעור ההיוון ו/או בשיעור עליית השכר יביא לשינוי בגובה ההתחייבויות של הבנק.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: www.magna.isa.gov.il.
ליום 30 ביוני 2020 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך 3,554 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, קיטון של 394 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס ביתרת הקרן השלילית בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2019.
יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 30 ביוני 2020 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") נמוכה בכ-1,681 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות המפקח על הבנקים מחילות על תאגידים בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-Sox Act. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחוות דעת רואי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הוראות המפקח קובעות:

- תאגידים בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2020 מבצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של כל מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

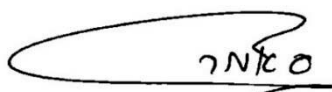
הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל של הבנק, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

במהלך הרבעון שהסתיים ביום 30 ביוני 2020 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

דירקטוריון

בתקופה ינואר-יוני 2020 התקיימו 28 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-35 ישיבות של ועדות הדירקטוריון. ישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 27 באוגוסט 2020, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 30 ביוני 2020 ולתקופה שהסתיימה באותו תאריך. דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובחו"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

ד"ר סאמר חאג'י יחיא
יו"ר הדירקטוריון

חנן פרידמן
מנהל כללי

27 באוגוסט 2020